

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 64.

Onsdagen den 26 augusti, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse å statens järnvägar av viss del av det för fjärde arméfördelningen avsedda övningsfältet vid Järva m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom vissa delar av riket;

nr 198, i anledning av väckta motioner om ökning av allmänna järnvägslånefonden;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.;

nr 200, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg och tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodeförhöjning för stationsskrivaren vid statens järnvägar Hjalmar Samuel Holm; samt

nr 202, i anledning av väckt motion om utredning angående avlöningsförhållandena i vissa fall vid extra befattningshavares vid telegrafverket befordran till ordinarie tjänst vid verket.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen;

nr 211, i anledning av väckt motion om ändring i 12 § 1 mom. tredje stycket i gällande bevillningsförordning;

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 64.

nr 212, i anledning av väckt motion om ändring av rubriken nr 555 i tulltaxan;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående en deklARATION med Frankrike rörande upphävandet av den svenska konsularjurisdiktionen i franska intresseområdet av Marocko;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av mom. 1, 3 och 4 i § 13 av gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fogande av ett nytt moment till § 13 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om provianteringsfrilager den 15 november 1912;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst och till förordning om ändrad lydelse av 50 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 4 u) i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 207, angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn;

nr 208, rörande utredning angående förvärvande för statens räkning av ön »Jungfrun» i Kalmarsund såsom fridlyst nationalpark;

nr 209, angående anordnande av arbete i det fria för tvångsarbetsfångar och straffångar; samt

nr 210, angående semester åt arbetare och med dem likställda personer med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag.

Fortsattes föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 28, angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande även som i samband därmed stående frågor.

Punkten 1.

*Författnings-
förslag ang.
örsäljning av
rusdrycker.*

a) *Utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.*

1 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och absolut alkohol;

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av malt och som hålla mer än $2\frac{1}{4}$, men ej mer än 22 volymprocent alkohol; och

med öl: alla alkoholhaltiga maltdrycker, med undantag av sådana, som enligt kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till svagdricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning rusdrycker.

I Kungl. Maj:ts motsvarande förslag hade 1 § följande lydelse:

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra drycker, som hålla mer än 25 volymprocent alkohol, ävensom sprit samt, oberoende av alkoholhalten, punsch och likör;

med vin: alla av malt ej tillagade drycker, som ej äro hänförliga till spritdrycker och vilka hålla mer än 3,6 volymprocent alkohol; och

med öl: alla maltdrycker, som innehålla alkohol, med undantag av sådana, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till svagdricka eller lagrat dricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning alkoholhaltiga drycker.

I bilagan A till den av friherre C. J. Beck-Friis m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen hade för motsvarande paragraf förordats följande lydelse:

1 §.

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra drycker, som hålla mer än 25 volymprocent alkohol, ävensom sprit samt, oberoende av alkoholhalten, punsch och likör; och

med vin: alla ej av malt tillagade drycker, som ej äro hänförliga till spritdrycker och vilka hålla mer än 3,75 volymprocent alkohol.

Spritdrycker och vin kallas i denna förordning med en gemensam benämning alkoholhaltiga drycker.

Herr Östberg, Johan: Herr talman, mina herrar! Sedan nu den högpolitiska debatten om det kommunala vetot är avslutad, återstår således att gå in på ett bedömande av de sakliga restriktioner, som förefinnas i det nu föreliggande förslaget.

Jag har redan på förmiddagen haft tillfälle att karakterisera det förslag, som jag jämte tre andra reservanter från denna kammarare avgivit, såsom ett medlingsförslag. Det innebär, att man

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

skulle acceptera Kungl. Maj:ts förslag beträffande spritdrycker och vin, men skjuta undan frågan om maltdryckerna, så att den skulle göras till föremål för ytterligare utredning, och att den lagstiftning, som därav föranleddes, så snart som möjligt skulle komma till stånd.

Utav utskottets ledamöter från denna kammare hade ej mindre än tre varit med under de förberedande stadierna till denna nykterhetslagstiftning. De voro således på förhand mycket väl insatta i förevarande frågor, och det är icke underligt, om de äro beredda att ta på sig lagstiftarens ansvar i hithörande spörsmål, men för de övriga, vilka icke haft den förmånen, har saken naturligtvis ställt sig svårare. De invändningar, som från skilda håll ha rests, ha icke kunnat annat än göra dem mycket betänksamma. Man finner därför också, att en ledamot från denna kammare yrkat rent avslag på hela denna lagstiftning under hänvisning till vad som redan åtgjorts på nykterhetslagstiftningens område och till det beslut, som kammaren alldeles nyss redan fattat angående upplåtande av handeln med spritdrycker åt systembolag med kontrollrätt över enskilda och kontrollområden för dessa bolag.

Det är ju så, säga vad man vill, att nykterhetstillståndet hos vårt folk gått framåt med mycket stora steg, och det kan hända, att det vunna rent av äventyras genom en allt för restriktiv lagstiftning. Vi andra reservanter ha emellertid trott oss, trots de betänkligheter, som givetvis uppstått kunna vara med på Kungl. Maj:ts förslag i huvudsakliga delar. Jag säger huvudsakliga delar, därför att av nykterhetskommitténs betänkande framgår ju, att av spritkonsumtionen per individ i Sverige kommer icke mindre än 70 % på brännvinet och därmed jämförliga drycker, under det att vin och öl representera den återstående mindre delen. Det är vidare att märka, att bryggerihanteringen själmant har vidtagit den åtgärden att efter hand, så långt sig göra låtit, sänka alkoholhalten i ölet och även genom inbördes överenskommelser sökt så vitt möjligt hålla försäljningen inom behöriga gränser.

Att bryggerihanteringen i vårt land representerar en stor näring, det se herrarna utav den skrift, som av svenska bryggeriföreningen blivit i riksdagen utdelad. Avlöningarna därinom stiga till 9 miljoner kronor per år, och det i näringen bundna kapitalet överstiger 100 miljoner kronor. Nu säger herr Ekman på Gävleborgsbanken, att det kapitalet kan användas på nyttigare sätt, kan användas t. ex. i järnförädlingens tjänst och att man kan sysselsätta bryggeriarbetarna i stället i järnhanteringen. Men det kapital, som en gång blivit nedlagt i fastigheter och på maskiner inom bryggerierna, kan väl icke utan vidare lösgöras. Dessa bli ju, om hanteringen icke fortsättes, värdelösa. De kunna icke användas i järnhanteringen, och jag vet ej heller, om bryggeriarbetarna speciellt lämpa sig för att övergå till smedsyrket. Om de fått utbildning åt ett håll, så är det icke så lätt för dem att övergå till ett annat.

Här har förebråtts mot oss, att vi reservanter skulle vilja lämna ölet fritt, och man säger från nykterhetsvänligt håll, att då spelar det ju ingen roll, om man täpper till vissa bäckar, men lämnar den stora ölfloden att välla fram över det svenska folket. Vår mening har emellertid icke varit att lämna denna hantering fri utan att göra även den till föremål för lagstiftning, en lagstiftning, om vilken vi dock anse att ytterligare utredning borde äga rum. För min del är jag naturligtvis icke blind för, att även maltdrycker och speciellt ölet kan missbrukas som njutningsmedel, men var och en måste medgiva, att om man vill förekomma bruket av starka alkoholhaltiga drycker eller, såsom utskottet älskar kalla dem, rusdrycker, så är ett sätt därvid att vänja folket vid de svaga alkoholhaltiga dryckerna. Man har ju också sett, att en motionär ansett sig kunna lösa rusdrycksfrågan genom att föreslå att allt mer och mer sänka alkoholhalten på de till salu hållna varorna, men just den vägen går man i själva verket, om man lämnar färre restriktioner för de mera alkoholsvaga dryckerna. Då vänjes allmänheten att använda dem och att dessa skulle vara så farliga för folkhälsan och folkkraften, det får man väl ändå dra i tvivelsmål. Jag vill härutinnan endast ta ett exempel. Konsumtionen av maltdrycker, inbegripet svagdricka, går i Sverige per individ under åren 1901—05 till omkring 36 liter per år. I Tyskland går konsumtionen utav öl till 120 liter per år och per individ. Men ingen kan väl i dessa dagar påstå, att det tyska folket på den grund är i besittning av mindre folkhälsa och svagare folkkraft än svenskarna eller att svenskarna hava så mycket mera därav.

Vad som särskilt gjort oss betänksamma att nu lagstifta angående maltdryckerna har varit Kungl. Maj:ts förslag att försäljningen av maltdryckerna i stort sett skulle utlämnas till de s. k. systembolagen. Mot det förslaget ha vi ställt oss mycket tveksamma. Erfarenheten huru systembolagen komma att verka, är endast några månader gammal, och det är en faslig skillnad att tillhandahålla och distribuera brännvin och möjligen vin, å ena sidan, samt maltdrycker, å andra sidan. Jag har låtit mig berättas, att till ett enda bryggeri här i Stockholm har det, när det lider mot slutet av veckan, kunnat inkomma ända till 1,000 rekvisitioner eller därutöver per dag. Skulle nu samtliga tusentals rekvisitioner gå till ett systembolag och där underkastas någon kontroll, och sedan bryggerierna anmodas att försända varan, så förstär var och en vilket uppehåll, vilket besvär och vilket onödigt trassel, som därutav skulle förorsakas. Jag tror att expedieringen av maltdryckerna måste ske på ett annat sätt och ställer helt andra fordringar än som kunna förekomma vid övriga alkoholhaltiga drycker. Sådant ligger i sakens natur, och det inser nog var och en. Jag tror för övrigt, att de s. k. systembolagen få fullt upp att göra med att sköta handeln med spirituosa, i synnerhet som man vill lägga dit handeln med vin, utan att man därför behöver ytterligare inveckla deras verksamhet.

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

Man har för övrigt i själva verket bra liten garanti för att sådana bolag komma till stånd. Det blir säkerligen svårt att få personer, som skola i stort sett för statens räkning sköta en affär, som dock ställer stora anspråk på affärssinne och duglighet och där riskerna för de enskilda styrelsemedlemmarna att ansvara för bolagets förbindelser kunna bli ganska stora i händelse av utborgning eller dylikt. Man bör sålunda efter min mening låta systembolagen på det området, som nu är dem beskärt, visa vad de duga till, innan man belastar dem med en ny och för dem säkerligen svår uppgift att fylla.

Vidare har det kungl. förslaget dock upptagit en hel del restriktioner för maltdrycksförsäljningen på den grund att man där sammanfört vin- och ölhandeln, å ena sidan, med sprithandeln å den andra sidan. Jag skall endast taga ett par exempel. Det ena är, att man före kl. 9 förmiddagen icke skulle få dricka ett glas öl på ett utskänkningsställe. Vidare att man icke på sitt rum på ett hotell, om rummet icke vore insynat till utskänkingslokal, skulle få dricka ett glas öl, som man rekvirerat från hotellvärden. Vidare att man över huvud taget icke på sön- och helgdagar och på andra dagar icke före kl. 3 eftermiddagen skulle annat än vid måltider på ett utskänkningsställe erhålla alkoholhaltiga drycker, således icke ens öl. Här är således fullt med restriktiva bestämmelser i förslaget, vilka dessutom äro ganska invecklade och ganska svåra att komma underfund med. Enligt vår mening kan man tilläventyrs försvara dem beträffande spritdrycker och vin, men de äro icke lika berättigade i avseende på maltdryckerna.

Nu invänder man, att Kungl. Maj:t dock vill lämna en maltdryck helt fri, den maltdryck nämligen där alkoholhalten, efter volymprocent räknat, icke överstiger 3,6 %. Jag nämnde förut, att bryggerierna efter hand, så gott de kunna, sänkt alkoholhalten, men man kan icke alltför mycket sänka alkoholhalten, om man vill bibehålla maltdryckernas smaklighet och hållbarhet. I ett så vidsträckt land som vårt, där bryggerierna måste försända dryckerna på långa avstånd, är det ogörligt att göra detta, om icke maltdryckerna ha en viss alkoholhalt. Kungl. Maj:t säger sig avse att med denna gräns av 3,6 volymprocent göra det s. k. pilsnerdrickat fritt och herr Thyren talade nyss om att han kunde finna en viss poesi i pilsnerdrickat. På detta poetiska sätt skulle beredas åt bryggerierna ersättning för de inskränkningar, som för bryggerierna i övrigt föreskrivas! Men nu svarar man från bryggerihåll, att denna gräns, 3,6 %, är alldeles för snävt tilltagen. Och vi ha en motionär här i kammaren, själv intressent i bryggerinärningen, som föreslår, att gränsen skulle höjas till 3,75 volymprocent. Således redan på denna punkt råder tvist, och det är också en sak, som tål att fundera på.

Vidare veta vi, att de så kallade nykterhetsvännerna, framför allt de organiserade nykterhetsvännerna, se med mycken stor fasa på, att man på det sättet skulle lämna de svagt alkoholhaltiga rusdryckerna alldeles fria, ty då, mena de, skulle de översvämma

landet i en mycket skadlig utsträckning. Och därför har också utskottet sänkt volymprocenten till $2\frac{1}{4}$ %. Nu kan det ju ligga något i detta, och var man skall dra denna gräns beror helt och hållet på de bestämmelser, som bliva gällande för det egentliga ölet. Det är därför vi anse, att dessa bestämmelser mycket väl tåla vid att ytterligare fundera på.

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Det är klart, att om man gör bestämmelserna mindre restriktiva, kan man sätta gränsen lägre. Ju mera restriktioner jag gör, desto högre behöver jag sätta gränsen, om jag vill tillgodose allmänhetens och bryggeriernas berättigade intressen. Hela denna fråga är efter reservanternas uppfattning ännu svävande.

Man har nu hänvisat bryggeriindustrien, då den uttalat sina farhågor för, att den genom det kungl. förslaget skulle bliva alltför mycket lidande, dels till att det är stadgat en övergångstid till 1921, dels till att de ändock få söka bereda sig ersättning i de svagare maltdrycker, som skulle lämnas helt och hållet fria, framför allt i det s. k. pilsnerdrickat. Men därvid är att erinra, att pilsnerdrickat, som har sin huvudsakliga omsättning i Stockholm, Göteborg och Malmö, representerar allenast ungefär 10 % av bryggeriernas hela tillverkning och spelar således för närvarande åtminstone en mycket liten roll. Den svaga alkoholhalten gör ock, att denna maltdryck icke tål långa transporter. Huruvida bryggeriindustrien alltså genom försäljning av denna dryck skall kunna få ersättning, om man kringskar den på ett annat håll, det är ett problem, som nog tål att än närmare begrundas.

Allt detta och vad som i övrigt framgår av hela utskottets utlåtande med dess mängd av reservationer på olika punkter visar huru litet meningarna kunnat i förevarande avseende enas. Och jag tror, att den största oenigheten råder just i fråga om ölets och de övriga maltdryckernas ställning inom nykterhetslagstiftningen. Det är därför vi reservanter vilja, att man icke nu, så att säga vid första läsningen, skulle vara redo att taga denna lagstiftning utan hos Kungl. Maj:t anhålla om en ny utredning och om den lagstiftning, som därav kan föranledas i fråga om öl och andra maltdrycker. Vi skola dock erinra oss, att det var så sent som i början av detta år som nykterhetskommitténs betänkande kom ut och att det sedan varit mycket litet diskuterat hos allmänheten och att myndigheterna, som haft att yttra sig, haft ytterst kort tid att undersöka innebörden av de olika stadgandena. Däri ligger ju också en anledning att se tiden an i avseende å de mest tvivelaktiga detaljerna.

En talare, som här på förmiddagen mycket värtaligt drog i härnad för Kungl. Maj:ts förslag, slutade med att säga, att man borde i dessa tider slå vakt om Kungl. Maj:ts nuvarande statsråd och giva dem det förtroende, som ligger i ett rent bifall till Kungl. Maj:ts proposition, möjligen med de jämkningar, som ligga i de från vissa andra kammarledamöter framställda reservationerna.

Jag håller lika mycket som någon annan i denna kammare på den nuvarande regeringen, men jag kan aldrig tro, att man i denna

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

fråga bör låta sitt votum bestämmas av den hänsynen. Jag tror att såväl regeringens ledamöter som landet böra vara denna kammare tacksamma, om den, sin plikt likmätigt, underkastar ett så djupt ingripande lagförslag den betänksamma granskning, som det är denna kammares uppgift att verkställa. Och jag tror, att landet, dess regering och även nykterhetsaken äro bäst betjänta med, att man i detta avseende icke förhastar beslutet.

Det är i den tron, att den medelväg, som de fyra reservanterna från denna kammare valt, verkligen innebär en praktisk lösning och en praktisk förtänksamhet i förevarande fråga, som jag, herr talman, nu ber att få yrka bifall till första paragrafen i det lagförslag, som återfinnes i den av friherre Beck-Friis m. fl. avgivna reservationen.

Herr Antonsson: Herr talman! Den överläggning, som på förmiddagen ägt rum, har ådagalagt, att man icke nöjer sig med de hittills gällande och nyligen antagna lagarna på förevarande områden, utan kammaren vill fortsätta vidare.

Under sådana förhållanden skall jag icke inlåta mig på en kritik utöver vad som innefattas i min reservation. I anslutning till denna anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag på den nu föredragna paragrafen.

Herr Dahl: Herr talman! Uti en av mig i följd av förevarande proposition väckt motion har jag framställt ett yrkande, som föranlett friherre Fleming och medreservanter att föreslå vissa ändringar i 1 §. Jag skall fatta mig kort, eftersom det mesta jag skulle kunna säga i anledning av min motion redan blivit yttrat av herr Johan Östberg.

Min motion avsåg att undandraga från ifrågavarande förordning *minuthandeln* med öl, men förutnämnda reservanter ha emellertid gått ett steg längre och undantagit från förordningens räckvidd även *utskänkning* av öl. För min del får jag säga, att det är min övertygelse, att det är riktigt, att utskänkningen av öl faller under bolagshandeln, och jag föreställer mig också, att det är praktiska svårigheter att för det närvarande skilja på utskänkning och utminutering, som lett reservanterna till deras förevarande förslag. Jag skall därför icke vidare yttra mig angående reservationen, så vitt den avser utskänkning utan endast be att få tillägga några ord beträffande utminuteringen.

Till en början har jag den meningen, att det rent principiellt sett icke är erforderligt ur nykterhetens synpunkt, att minuteringen av öl handhaves av bolag. Jag förbiser icke, att vissa inskränkningar i minuteringen av ölet utöver dem, som nu förefinnas, kunna visa sig erforderliga, men jag förmenar, att sådana ändringar kunna utav lagstiftningen utan olägenhet vidtagas även med bryggeriernas bibehållande vid minuteringen. Härmed må emellertid vara hur som helst! Jag har såsom huvudskäl för närvarande betonat, att jag anser, att frågan om ersättning till

bryggerihanteringen är så outredd, att av denna anledning, åtminstone icke i förevarande ordning, minuteringsen icke borde betagas bryggerierna. I detta stycke har herr Johan Östberg lämnat en så fullständig utredning, att jag icke kan behöva gå in därpå. Jag skall erinra, att även föredragande departementschefen icke har varit så fullt viss om, att han hade berett bryggerinäringen den ersättning, som den kunda vara berättigad till, genom den fria försäljningen av lagrat dricka. Om man ser i den kungl. propositionen, vad herr departementschefen anför till statsrådsprotokollet, så finner man på sid. 48, huru departementschefen yttrat sig på följande sätt:

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.

(Forts.)

»Slutligen skulle bryggerierna i här berörda drycker hava en produkt, med vilken de kunde fritt röra sig, och i hanteringen i denna del finna någon ersättning för sin i övrigt minskade omsättning.»

»Någon» ersättning betonas det således. Längre ned på sidan yttrar vidare departementschefen följande: »En sådan förändring synes mig dock ej kunna genomföras, utan att man bereder bryggerierna och alla de små näringsidkarne den utväg att bestå, som den fria handeln med de lättare maltdryckerna i sin mån kan erbjuda dem.» Det lär nog också förhålla sig så, att den ersättning, som herr departementschefen vidrört, är fullt så tvivelaktig, som herr departementschefen synes misstänka, att den är. Herr Johan Östberg har redan erinrat, hurusom avsättningen av pilsnerdrickat för närvarande uppgår till omkring 10 % av hela den skattpliktiga maltdryckstillverkningen. Av dessa 10 % komma 70 % på Stockholm och Göteborg och de övriga 30 % på landet i övrigt. Härav torde framgå, att konsumtionen av pilsnerdricka ännu är tämligen litet utbredd, så att det åtminstone torde dröja en avsevärd tid, innan sådan ökning i omsättningen av denna vara kan uppstå, att en skälig ersättning kan bliva beredd för bryggeriindustrien, och jag förmenar, att denna näring, så länge som den ännu existerar med statsmakternas medgivande, i lika hög grad som övriga näringar är berättigad att få sina intressen tillgodosedda. Det finnes ju i bryggeriindustrien nedlagt ett kapital på cirka 110 miljoner kronor, den lämnar bröd åt cirka 6,000 anställda, som årligen uppbära en inkomst av 9 miljoner kronor. Det är således, som kammaren behagade finna, en mycket avsevärd näring, som här utan tvivel till väsentlig del hotas till sitt bestånd. Jag kan för den skull ej finna annat än att det vore rimligt och riktigt att, innan man nu vidtager en åtgärd, som uppenbarligen komme att inverka på bryggerinäringens avsättningsmöjligheter, dess bestånd och dess avkastningsmöjligheter, undersöka i vad mån denna näring borde beredas gottgörelse och ej utan vidare överlämna detta åt ett blivande förslag, om vars utfall man för närvarande ej alls kan säga något säkert.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Johan Östbergs yrkande om bifall till reservanternas hemställan angående denna paragraf.

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

Herr statsrådet Vennersten: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talare, som hade ordet vid denna punkt, betecknade det förslag, för vilket han står såsom reservant, som ett medlingsförslag. Ja, det kan ju givetvis kallas så, om man vill medla mellan den rena avslagsståndpunkten och något av de övriga förslagen, som här äro i fråga, men jag vågar dock betvivla, att man med skäl kan kalla denna reservation för ett medlingsförslag. Jag skulle nästan våga säga, att reservationen i fråga väl snarare är den ena polen, under det att vi få beteckna det längst gående nykterhetsförslaget som den andra, ty den meningen är ju likvisst allmän — och åt den hava de ärade reservanterna, som det nu gäller, givit uttryck i sin reservation — att nu måste något göras för att åstadkomma en nykterhetslagstiftning mera i överensstämmelse med de krav, som ställas på en sådan lagstiftning från många håll i samhället. Om nu så är förhållandet, att vi i stort sett alla äro ense om, att något måste göras, så gäller det ju att klart och tydligt giva tillkänna vad man vill, hur långt man anser sig kunna gå i alla de viktiga detaljer, av vilka denna stora fråga uppbygges, och enligt mitt förmenande har man redan material för att kunna i alla dessa väsentliga punkter tillkännagiva sin ställning. Visserligen har man sagt, att utredningen ännu ej gått så långt, att vi kunna exempelvis i ölfrågan fatta position, men jag vågar nästan ifrågasätta, huruvida det över huvud taget är möjligt att komma till större enighet i denna viktiga detalj längre fram än vad vi för närvarande hava uppnått. Här stå givetvis många stora ekonomiska och andra intressen emot varandra, men jag vågar tro, att man redan nu kan skönja linjerna, efter vilka man bör gå, och också handla därefter. Det är detta, som man försökt i den kungl. propositionen även i fråga om den detalj, som nu är närmast på tal, nämligen frågan om ölförsäljningens ordnande. Å ena sidan hava vi hänsynen till en stor näring, vars omfattning av en föregående talare har blivit belyst. Å andra sidan ha vi kravet på, att även ölhandeln skall underkastas rätt långt gående restriktioner. Jag har med den känedom, som jag kunnat förvärva om denna fråga, kommit till den uppfattning, att det tål vid att även i fråga om ölet göra afsevärda inskränkningar. Men om jag nu gärna medgiver detta, så vill jag å andra sidan också säga, att näringen är för god för att förkvävas, och den kan utan tvivel åstadkomma en produkt, som kan tjäna som en god och närande måltidsdryck, utan att samtidigt behöva ur nykterhetssynpunkt medföra några som helst vådor. Och den utredning, som här föreligger — visserligen ej verkställd under en längre tid och med många medhjälpare, utan av ett fåtal personer, men utan tvivel insiktsfulla och för sitt uppdrag intresserade — visar, att målet nog kan uppnås, och jag sluter till detta också av den omständigheten, att egentligen ingen har opponerat sig mot att man låter de halvstarka maltdryckerna intaga en undantagsställning. Till och med de längst gående nykterhetsvännerna hava ju förklarat, att den frågan är väl värd att

tagas upp till undersökning, och de synas sålunda också vara villiga att framdeles gå utöver de $2\frac{1}{4}$ procent, där den nuvarande lagstiftningen i fråga om svagdrickat stannar. Men då dessa herrar ej önska för närvarande gå över nämnda gräns, så skulle jag vilja fråga dem, om ej redan den omständigheten, att på sin tid de s. k. förbudsmotionerna upptogo en gräns av 3 procent. tyder på, att denna fråga är så klar, att vi kunna gå längre än till det rent negativa erkännandet av, att något bör eller kan göras. För min del har jag ingalunda förbisett de vägande invändningar, som gjorts mot att draga en gräns av $3,6$ procent. Jag borde i förbigående när jag talade om tre procent, ha nämnt. att det icke stod i förbudsmotionerna om det skulle vara vikt- eller volymprocent, men jag utgår i alla fall därifrån, att man avsåg volymprocent. Nu säger jag, att jag ej har förbisett de vägande invändningar, som gjorts mot att sätta gränsen till $3,6$ procent, men tillåter mig till en början framhålla att de ärade längst gående nykterhetsvännerna, som tagit upp professor Thunbergs anmärkningar mot $3,6$ procent, dock ha underlåtit att citera denne auktoritet så fullständigt, som hade varit nödvändigt enligt mitt förmenande för att man skulle få ett rätt uttryck för ifrågavarande sakkunnigs mening. Om herrarna se på sid. 193 i den kungl. propositionen (professor Thunbergs utlåtande), så finnes där ett uttalande, som har citerats under denna diskussion och i det här föreliggande betänkandet. Det står där inom parentes: »Pilsnerdrickats frigivande till försäljning i svagdrickats former skulle däremot i och för sig ej innebära något framsteg i nykterhetsavseende och möjligen ett ej oväsentligt steg tillbaka.» Det förefaller mig närmast, som om den person, som skrivit detta, hade frågat sig om han ej gått något för långt i sitt motstånd mot denna lätta dryck och om han ej borde stryka detta uttalande. Det har emellertid blivit kvarstående inom parentes. Å andra sidan lär oss vår erfarenhet, att dessa lättare måltidsdrycker äro av den art, att man ej har försport något allmänt missbruk av dem, och man kan väl knappast säga, att det, som här i kammaren under remissdebatten, har anförts rörande dessa dryckers farlighet, är av den övertygande art, att man ej skulle våga sig på att frigöra dem. Jag vill vidare påpeka, att en av dem som i föreliggande fråga tillhör bevillningsutskottets majoritet. utskottets ärade ordförande, ej har velat gå så långt som hans kamrater inom majoriteten utan föreslagit den väg, som professor Thunberg i sitt utlåtande har angivit, nämligen att dessa drycker skulle vara fria, så snart det gäller servering vid måltider. För min del har jag sett en mycket stor fördel i att frigiva dessa lätta drycker därför, att de antagligen skulle i allt större utsträckning bliva en ersättning för det starkare ölet. De bleve lättare tillgängliga, kanske också något billigare, och de bleve säkerligen så småningom för de allra flesta fullt tillfredsställande såsom måltidsdryck. Om jag sålunda är fullt förvissad om, att man bör kunna utan fara för nykterheten frigiva dessa drycker, så tror jag

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.

(Forts.)

också, att man samtidigt vunne vad vi gärna skulle vilja vinna, nämligen möjlighet för våra bryggerier att fortfarande bestå. Mot en sådan uppfattning ha visserligen många invändningar gjorts, och jag vill visst ej bestrida, att vad vissa sakkunniga uttalat i denna fråga i många stycken kan vara riktigt, men var och en, som känner industriens utveckling och vet, hurusom man inom denna verksamhetsgren både nödgas och är beredd att foga sig i de förändringar, som av handelspolitiska, tullpolitiska eller andra orsaker framtvingas, — den, säger jag, som har sett, huru man där kan anpassa sig, han skall också, hoppas jag, giva mig rätt däri, att mycket av det, som nu synes svårt eller rent av omöjligt, skall likväl visa sig vara möjligt, och jag har så stort förtroende till den långt hunna bryggeritekniken, att jag tror, att man skall med dess hjälp kunna åstadkomma, att de svaga drycker, som vi nu här tala om, också kunna tillverkas både hållbara och med kanske ännu svagare alkoholhalt än den här föreslagna, och jag vänder mig i det avseendet till de ärade nykterhetsvännerna och frågar dem, om de ej med mig tro, att om man frigiver drycker, hållande 3,6 procent, det så småningom skulle visa sig, att man lyckas åstadkomma en smaklig vara med ännu mindre alkoholhalt. Nu är det att märka, att om man sätter gränsen till 3,6 procent, så betyder det i praktiken ej mer än högst 3,5 eller 3,4, ja möjligen 3,3, därför att bryggerierna ej kunna hålla sin vara alltför nära gränsen, och jag tror, att bryggerierna skulle med tiden kunna åstadkomma en smaklig maldryck så svag som 3 procent. Och var vore vi då? Jo, då vore vi på förbudsmotionernas ståndpunkt, och längre vill man väl ej komma. Detta är en framtidsvy. Det är möjligt, att jag ej blir sannspådd, men det finnes starka skäl att tro, att man kommer dit, av den orsak, att bryggerierna, när de se sin ölförsäljning minskas, skola med all kraft sträva efter att åstadkomma den smakliga folkdryck, som man över allt längtar efter. Detta just för att kunna vinna den stora omsättning, som de behöva.

Jag har tillåtit mig att så utförligt som nu skett gå in på denna detalj, emedan den är grundläggande för Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ölet. Men med denna åskådning kan man utan tvekan gå med på den fordran, som har framställts, att försäljningen av det vanliga ölet skall mycket effektivare regleras än hittills varit fallet, och i det avseendet ger jag dem, som framställt detta krav, rätt, ty tillräckligt har litet var sett för att förstå, att ölet, då det ej brukas som måltidsdryck utan som dryck för att ersätta brännvinet, alldeles icke är ofarligt.

Jag vill slutligen tillåta mig att nämna något om Kungl. Maj:ts förslag i en annan avgörande punkt, ehuru det ej rör denna paragraf. Nykterhetskommittén hade i fråga om de individuella restriktionerna föreslagit, att man skulle lagfästa det system, som vi kalla det Brattska. Detta motbokssystem har, som här redan förut blivit påpekat, ej varit i kraft så synnerligen lång tid, och man kan ju ingalunda vilja påstå, att det redan nu är bevisat,

att detta är det bästa system i fråga om individuella restriktioner, som kan komma i fråga. Det oaktat har man vågat sig på att nu föreslå dess införande i nykterhetslagstiftningen. Samtidigt har man också velat bestämma de kategorier av medborgare, som skulle vara underkastade denna kontroll eller som skulle utestängas från möjligheten att erhålla alkoholhaltiga drycker. Jag tror, att en av de allra största förtjänsterna, om jag får tala därom, i Kungl. Maj:ts förslag är just, att man ej velat lagfästa ett visst system utan velat lämna åt erfarenheten att visa, vilket som kan vara det i längden fördelaktigaste. Det är den frågan, som redan under remissdebatten berörts, men nu blivit brännande. Nu skall saken avgöras, och därför vågar jag utbedja mig några minuters uppmärksamhet för densamma. Vad är det nu, som gjort, att detta Brattska system verkligen verkat så väl, som det enligt de flestas utsago gjort och gör? Är det ej till en stor del den omständigheten, att en för sin sak varmt nitälskande man tagit frågan om hand och med den personliga insats, varav han varit förmögen, bragt systemet till den relativa fulländning, som det i hans hand har nått? På andra håll hava andra män, lika varmt besjälade av önskan att göra något verkligt gagnande för nykterhetssaken, delvis tidigare upptagit samma tanke men utformat den i praktiken på annat sätt. Nu tror jag, att just den personliga insatsen i detta arbete är av den övervägande betydelse, att det skulle vara ett fel, om vi så att säga sökte byråkratisera det hela. Det är bättre att hava en kraftig vilja bakom ett icke i detalj utarbetat system än att hava ett mera opersonligt regemente bekom än så utförligt detaljerade bestämmelser. Det har erfarenheten redan visat, i det att de enda gynnsamma resultat vi hittills nått på detta område just äro byggda på sådant personligt arbete. Varför skulle vi då ej taga vara på detta i stället för att söka i lagparagrafer fastslå, huru kontrollen skall anordnas och systemet i övrigt tillämpas. Min övertygelse är, att i förevarande avseende bjuder det kungl. förslaget det, som skall hålla sig längst och som skall verka fullt så mycket till nykterhetens fromma som något annat förslag, som här varit på tal.

Men nu invänder man! måhända: ja, men restriktionerna, de individuella restriktionerna gälla ju ej vin och öl! Ja, jag vill i detta avseende påpeka det andra momentet i § 32 i det kungl. förslaget, där man just söker skjuta en regel för de ersättningsdrycker, som skulle kunna upptagas och användas i stället för spritdrycker av dem, som borde utestängas på grund av, att de ej förstå att rätt bruka dessa varor. Och för övrigt: har någon tänkt sig närmare in uti hur det skall vara möjligt att tillämpa det mera detaljerade förslaget, därest detta skulle komma till utförande i den form, utskottet nu har föreslagit? Hur skall det gå till, om en person har motbok med ett visst bolag, exempelvis här i Stockholm. Han erhåller då icke en halva öl, med mindre han använder denna motbok. Låt oss nu antaga, att han kommer till en plats i Stockholms närhet, där ett annat bolag har sin verk-

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

*Forfattnings-
förslag av
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

samhet. Han kanske under dagen är sysselsatt på denna senare plats i sitt arbete. Hur ställer det sig då? Han har måhända motboken med sig, och om han då behöver en halva öl mitt på dagen, måste han gå till detta bolag och begära att erhålla denna halva öl på sin motbok. Men i samma stund han detta gör, överflyttas han i motboksavseende till denna senare plats, och då blir tills vidare detta bolag hans hemortsbolag. Kommer han så hem till Stockholm på kvällen, kanske samma procedur upprepas. Följden skulle bli, att han åter fick Stockholmsbolaget till sitt hemortsbolag. Detta är ett litet exempel, ehuru jag icke vill förneka, att jag kanske misstagit mig i någon detalj. Men under alla förhållanden är det säkert att allt detta skulle föranleda en hel del skrivelser mellan bolagen. Hela detta byråkratiska system är enligt mitt förmenande alltför invecklat och svårt, för att man skulle kunna bortse från dess brister, alltför betydande i förhållande till den verkliga nytta det skulle kunna tänkas åstadkomma.

Jag är fullt övertygad om att det skall visa sig tillräckligt, att vi lägga öl- och vinförsäljningen under bolag utan de bestämmelser som skulle gälla för spritdrycker, då vi samtidigt stadga att vad som kan komma att visa sig som farliga ersättningsdrycker för brännvin får behandlas, som om det vore brännvin. Detta skall enligt min mening visa sig tillfyllest och vara ur olika synpunkter mera tillfredsställande än det detaljerade system, mot vilket jag nu tillåtit mig vända mig.

Mycket annat vore att tillägga, men då under förmiddagens lopp en ärad ledamot av denna kammare vilken varit med om att utarbeta det förslag, som innefattas i den kungl. propositionen, utförligt talat för förslaget och förklarat dess innehåll, vill jag icke trötta kammaren med att gå djupare in på detaljerna.

Jag vågar sluta med att vädja till denna kammares majoritet att nu taga det kungl. förslaget. Det omfattar en ståndpunkt, som väl håller inför kritiken från olika läger, och jag vågar tro, att det skulle lända till fördel, att man på den sidan enades om en bestämd linje och förklarade: detta vilja vi göra. Förslaget är ur nykterhetssynpunkt — därom är jag övertygad — mycket tillfredsställande, och ehuru jag icke kan räkna mig till de aktiva nykterhetsvännerna, har dock min ställning som arbetsgivare lärt mig, och det långt innan nykterhetsaken var så politiskt betydande som den nu är, att det är klokt att följa med och hjälpa det svenska folket till att i fråga om bruket av alkoholhaltiga drycker taga sig mera i akt, än vad vårt folk i regel gör. Man kan icke förneka, att vi i detta avseende äro något lättleda och att lagens ingripande kan behövas på punkter, där detta kanske för andra folk synes vara obehövt. Vi göra det säkert icke till folkets skada, utan det skall nog visa sig, om också denna lagstiftning icke skall behöva i alla tider bestå, att den varit till nytta under den tid, då den varit gällande. Jag återoppar i det fallet tidigare erfarenheter från hundraåren av år tillbaka, då för det svenska folket utfärdats bestämmelser mot överflöd i ena eller

andra avseendet, bestämmelser, som nu synas oss löjliga, men som haft sitt berättigande då de införts. Läser man vissa auktoriteter på detta område, finner man, att just Sverige nämnes såsom ett land, där man haft särskilda orsaker att ingripa på detta sätt.

Jag tillåter mig ännu en gång att uttala den förhoppningen, att första kammaren nu skall taga ett effektivt steg mot den stora frågans lösning, ett steg som för många, det vet jag, synes alltför otillräckligt i närvarande stund, icke minst kanske därför, att man är upptagen med förberedelser till valen. Men även de längst gående nykterhetsvännerna hava erkänt — och i detta avseende vågar jag hänvisa till en mycket aktad ledamot av denna kammare, som uttalat det — att detta förslag innebär mycket betydelsefulla reformer, ehuruval de icke kunde tillfredsställa i alla detaljer.

Låt om oss därför ena oss om att taga detta förslag och kommer icke behållningen i den form, att förslaget vinner seger vid denna riksdag, är det min livliga övertygelse, att det skall segra vid en kommande. Jag slutar med att upprepa vad en ärad talare förut sagt här i dag: det bästa är ofta fiende till det goda. Vi göra rätt, om vi nöja oss med det, som vi själva anse vara gott.

Friherre Fleming: Jag är herr statsrådet mycket tacksam för det erkännande vi reservanter fingo, att vi icke velat sträva mot nykterheten. Ty det är förvisso så, att vår reservation icke har framkommit av ett strävande mot den utan i avsikt att verkligen komma till ett förslag, som skulle kunna vara antagligt. Och såsom jag sade i förmiddags tror jag, att man skulle gagna nykterheten lika mycket med detta.

Jag skall nu icke ingå på frågan om industriens intresse vidare än att jag säger: det har för mig alltid stått klart, att den nuvarande finansministern icke velat skada industrien utan velat uppsöka vägar som skulle leda till dess gagn. Jag finner ett kraftigt stöd för detta i det uttalande som i propositionen sid. 199 är gjort i den utredning, som verkstälts av professor Thunberg. Där står det: »Ju fler bryggerier kunna vidmakthållas och existera på en ur nykterhetssynpunkt tillåtlig tillverkning, desto bättre för staten. Detta torde gälla oberoende av frågan om statsersättning för nedlagda bryggerier.»

Det har således aldrig varit min mening att rikta den anmärkningen mot Kungl. Maj:t. Men jag vill säga, att det kan hända, att det kan gå så att industrien blir lidande i alla fall, såsom lagförslaget här är lagt.

Nu begärde jag ordet egentligen därför att under förmiddagens diskussion mot mig riktats den förebräelsen, att vad jag yttrat skulle innebära, att vi reservanter icke velat få in ölet under några restriktioner. Vi hava dock aldrig sagt detta utan endast fäst oss vid, att de punkter, varom åsikterna hittills enat sig mera, äro dessa om spritdryckerna och vinet, och vi hava icke kunnat skönja någon fara uti en bättre utredning, ty ju klarare

*Författning-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

man får undersökt huru med maldryckerna bör förfaras desto bättre. Jag vidhåller nämligen den åsikt, jag uttalade i förmiddags, att skall man motarbete det starkare brännvinet, så måste man på något sätt reglera så att en svagare ofarlig dryck är lätt åtkomlig. Var alkoholgränsen skall sättas, om man skall räkna volymprocent eller om man skall räkna viktprocent och en mängd sådana spörsmål äro tämligen outhärliga. Det har t. ex. under utskottsarbetet framställts för oss, att i en stad i Sverige — jag tror det var i Halmstad — hade det ordnats så, att man uppgjort med därvarande bolag att sköta försäljningen från bryggerierna, och det kan kanske gå mycket bra på ett ställe. Jag vet, att man i en annan stad har ett särskilt bolag, som har hand om ölförsäljningen eller en del därav, och det går också mycket bra. Detta kan, såsom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss framhållit förhålla sig så, att det behövs olika system på olika ställen. Vi hava således ansett, att den frågan kan behöva fortfarande diskuteras. Vi tro nog, att den väg Kungl. Maj:ts har slagit in på, är framkomlig, men det kan behövas modifikationer även i den.

Jag håller fortfarande, såsom jag sade, på att en lämplig dryck måste finnas, som är lätt tillgänglig, om man skall kunna motarbete de starkare dryckerna.

Medan jag har ordet, vill jag också rikta mig mot ett uttalande, som gjordes i förmiddags av herr Petren. Denna talade om »öldrunkare och brännvinsdrunkare», men jag finner i hans uttalande även stöd för, att de öldrunkare, som han talade om, ha icke druckit enbart öl. Han yttrade, att den, som dricker dessa större kvantiteter förtär nästan enbart öl. Det är vad jag sade från början: faran ligger just i att maldrycker förtäras tillsammans med brännvin. Det är detta man mest bör motarbete.

Jag kan icke se annat än att vi med den ståndpunkt, vi reserveranter intagit — d. v. s. att vi med allt erkännande åt Kungl. Maj:ts förslag dock ansett frågan om maldryckerna möjligen kunna läggas på annat sätt och icke indragas under samma restriktiva bestämmelser som det starkare brännvinet — även skulle kunna komma till ett gott resultat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Efter den utgång som voteringen om det lokala vetot fick i förmiddags och med den ståndpunkt jag för min del intagit till frågan om denna bestämmelses samband med de föreliggande förslagen skulle det kanske vara klokast att avstå från att försvara utskottets förslag rörande den nu föredragna punkten. Detta vore så mycket mera lämpligt, som man av den utgång voteringen fick i förmiddags på förhand kan räkna ut, att kammaren icke kommer att bifalla utskottets förslag. Jag skall därför inskränka mig till att yttra några få ord. Jag hade verkligen tänkt att det i afton

icke skulle före komma en så lång diskussion, som den påbörjade visat sig vara.

Jag vill emellertid, eftersom jag fått ordet, i alla fall med ett par ord bemöta ett ofta upprepat påstående från huvudreservanterna inom denna kammare. De förklarade nämligen i förmiddags, att jag på ett orätt sätt uppfattat deras yrkande, då jag yttrat, att de gent mot bolagen ville ha ölhanteringen fri. Nu ha de förklarat att de mena, att frågan om ölet skall utredas. Ja, ni få verkligen, mina herrar, ursäkta mig, att jag icke begrep detta, ty det ha ni aldrig talat om i reservation! Det är nämligen först här, som herrarna hava omnämnt den saken! Det kunde jag icke inse vara herrarnas mening, att man skulle taga den frågan under utredning! Herrarna ha på ett ganska överlägset sätt t. o. m. yttrat sig om tanken, att man skulle låta dessa drycker vara underkastade bolagens domvärjo. Då herrarna på sid. 104 i betänkandet säga: »Ett av de mest betänkliga dragen i de föreliggande förslagen synes emellertid vara, att öl och vin hädanefter skulle av lagstiftningen behandlas på i det hela samma sätt som brännvin samt försäljning av öl och vin således utlämnas åt de s. k. systembolagens i stort sett ganska okontrollerade makts, och jag läst detta, kunde jag icke gärna utan upplysningar och kommentarier draga den slutsatsen, att det var herrarnas tanke, att ölet och vinet möjligen skulle komma dit, blott man fått en utredning till stånd!

För övrigt vill jag säga, att herr Östbergs ståndpunkt i den här frågan i någon liten mån åtminstone kännetecknas av hans bekymmer över, att man icke skulle kunna få dricka öl före klockan 9 på morgonen. Det har jag icke det ringaste bekymmer för! Det tycker jag verkligen man skulle kunna avstå från! Denna restriktion förskräcker mig då rakt inte!

Jag kan icke avhålla mig från att då jag nu fått ordet bemöta ett yttrande, som friherre Fleming hade i förmiddags. Det var av den art, att jag då icke ville taga upp det till prövning, ty då hade jag ännu någon förhoppning om tillmötesgående från majoritetens i denna kammare sida. Och jag ville icke väcka förargelse med att bemöta det ordet. Nu då man sett, att något sådant tillmötesgående icke står att finna, tycker jag, att jag gärna kan bemöta det. Friherre Fleming tillät sig nämligen under denna diskussion att yttra något, som knappast behöver höra hit. Han uttalade sig i den riktningen, att orden »liberal» och »frisinnad» för närvarande äro en etikett, som är anbragt på orätt plats. Jag skulle då vilja fråga friherre Fleming, om han känner till ett ord i svenska språket som blivit mera missbrukat än ordet »moderat». Den beteckningen användes icke blott av friherre Fleming utan användes även av skribenterna i »Vårdkasen» och »Nya Dagligt Allehanda». Jag tror, att vi lika väl kunna stå för beteckningen liberala som herrarna för benämningen moderata, och minst det.

Emellertid, herr talman, den ståndpunkt, som reservanterna

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

intagit — jag menar då dessa reservanter, i spetsen för vilka står herr friherre Beck-Friis — finner jag, särskilt vad angår åtminstone de flesta punkterna i deras påståenden, hava blivit på ett lyckligt sätt bemötta av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, så att jag tror man knappt behöver — åtminstone anser icke jag mig i detta sammanhang vidare behöva det — uppehålla sig vid den ståndpunkt de intagit.

Beträffande det kungl. förslaget skall åtminstone jag icke försöka att ett ögonblick förneka att icke det innehåller mycket goda uppslag på ifrågavarande område. Men det är två punkter, som även jag för min del finner vara mycket betänkliga, och som jag anser, att man icke på villkor bör, oförändrade, gå med på. Den första av dessa bestämmelser är den, att visserligen erkänner Kungl. Maj:t, att vinet bör komma in även under liknande bestämmelser som spriten, men faktiskt skulle detta icke komma att inträffa förrän år 1939; och var och en, som närmare vill sätta sig in i denna sak, måste väl erkänna, att detta är en alltför avlägsen tidpunkt. Då vill jag hemställa, om det icke varit vida bättre att här taga den konsekvensen, att man möjligtvis skulle vara tvungen att lämna någon ersättning för att få full ordning och reda på hela det område, det här är fråga om, nämligen de olika slagen alkoholhaltiga drycker.

Nu kan man ju med fullt fog säga: men för närvarande är väl icke vinet så synnerligen farligt som dryck! Men man bör väl icke glömma, bland annat, den erfarenhet, som man gjorde i Norge, då man där införde strängare bestämmelser för brännvinet, nämligen att i den mån som man inskränker möjligheten för dem, vilka icke kunna använda denna dryck på ett lämpligt sätt, i samma mån, säger jag, som man för dessa inskränker möjligheten att få brännvin, vända de sig till andra drycker. Och klart är, att en dryck, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna gå upp ända till 25 procent alkohol, är utomordentligt väl lämpad att ersätta brännvin. Det kan icke vara någon mening att undanskjuta denna viktiga punkt under hela tjugufem år framåt. Jag håller på, att man vida hellre då borde åt dessa vinhandlare ha lämnat någon ersättning för att de bliva tvungna att upphöra med sin verksamhet. Någon övergångstid böra de givetvis ha — det anser även jag — men den här föreslagna är, så vitt jag kan förstå och bedöma saken, alldeles orimligt lång.

En annan anmärkning mot Kungl. Maj:ts förslag är att hela reformen skulle uppskjutas ända till år 1921, ty detta förefaller att vara ett allt för långt undanskjutande av denna viktiga sak.

Vidare möta vi bestämmelsen om de medelstarka maldryckerna. Själva den tankegång, som här varit ledande för herr finansministern, kan åtminstone jag icke hava något egentligt att invända emot. Däremot vill jag här framhålla att om man i likhet med utskottet anser att det kommunala folkomröstningsinstitutet bör införas, det då vore olämpligt att inom sådant område där lokalt förbud råder släppa en så pass alkoholhaltig dryck, som det här är fråga om,

fullständigt fri. För min del har jag omfattat den åsikt som har kommit till synes i professor Thunbergs utlåtande. Han säger, att det är icke skäl att lämna en dylik dryck fullständigt fri, utan föreslår, att man skulle ge densamma en frihet, motsvarande ungefär den, som ölet för närvarande har. Då hade man i alla fall ställt om så att allmänheten finge tillfälle att under friare former använda en dryck, som är välsmakande men dock icke så alkoholhaltig som öl. Vidare hade man ju dock hindrat, att dessa drycker erhålla fullständigt fri spridning även inom området för det lokala vetot. Och slutligen hade man härigenom berett bryggerierna tillfälle att på något sätt skaffa sig ersättning för de drycker, som de icke skulle få lika stor frihet att sälja. Sistnämnda del av frågans innebörd utvecklades på ett alldeles utmärkt sätt av finansministern, och jag skall icke vidare uppehålla mig vid den sidan av saken.

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

Emellertid skulle jag be att få säga en sak till. Herr finansministern uppehöll sig åtskilligt vid de individuella restriktionerna och ansåg, att det är vida bättre, om man lämnar de olika bolagen frihet, ty då skulle det individuella initiativet kunna göra sig mera gällande. Ja, det låter mycket väl säga sig och låter utmärkt bra, men det finns även i detta en liten hake. Herr finansministern framhöll själv betydelsen av, att den person, som skall stå bakom, är besjälad av intresse för det hela. Vore man nu säker på, att på de olika platser här i landet, där det finns bolag, det också finnes personer med dessa kvalifikationer, som de män äga, vilka finansministern omnämde, då är jag övertygad om, att finansministern skulle ha rätt. Men det är detta man icke vet; tvärt om vet man, att det på de flesta platser icke finnes personer, som äga dessa kvalifikationer. Under sådana omständigheter har både nykterhetskommittén och utskottet ansett, det vara säkrare att ge närmare föreskrifter redan i förordningen. Detta är anledningen till, att dessa individuella restriktioner blivit skarpare tecknade i kommitténs betänkande än i Kungl. Maj:ts proposition.

Till sist vill jag säga, att om man inom utskottet på högersidan hade visat tillmötesgående inför kravet på det lokala vetot, så håller jag åtminstone icke för otroligt, att man på vänstersidan varit benägen — för att kunna nå det lokala vetot — att göra väsentliga eftergifter beträffande försäljningsförordningen i riktning mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser, att detta bör vara sagt här i kammaren, ty inom utskottet hade man — eller borde man åtminstone haft — den situationen klar för sig.

Emellertid, herr talman, finner jag icke, att någon talare här anfört något, som kan förmå mig att frångå det förslag, utskottet här gjort till sitt, och jag ber därför att få yrka bifall till första paragrafen i utskottets förslag.

Herr Hedenlund: Herr talman! Jag har redan tidigare i dag haft tillfälle uttala, att jag under inga omständigheter vill vara

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.

(Forts.)

med om en lagstiftning, som alltför störande skulle ingripa i den så betydelsefulla bryggerihanteringen. Men om jag icke desto mindre anser mig kunna stödja Kungl. Maj:ts förslag, sker detta därför, att jag efter de undersökningar, jag sökt göra, kommit till den bestämda uppfattningen, att den svenska bryggerinäringsen skulle kunna drabbas av en för densamma mycket farligare lagstiftning än Kungl. Maj:ts förslag nu innebär.

En ärad talare, herr Östberg, påpekade faran för denna bryggerihantering av, att ölet förlägges under bolag, och han gick t. o. m. så långt, att han uttalade en farhåga för att det komme att möta alltför stora svårigheter vid distribueringen. Vad nu själva ölets läggande under bolagen angår, så torde intet tvivel därom råda, att det i någon mån kommer att hämma bruket av öl. Men detta är i nykterhetens intresse, och jag delar den uppfattningen, som nyss av herr finansministern uttalades, att våra svenska bryggerier med den höga tekniska ståndpunkt de nu intaga, skola vinna riklig ersättning i de alkoholsvaga drycker, som det kungl. förslaget vill friställa.

Herr Östberg uttalade vidare ett beklagande av att det kungl. förslaget gått alltför långt i sina restriktioner. För min del kan jag icke finna, att dessa restriktioner äro för långt gående. Jag finner tvärt om dessa restriktioner utgöra en styrka hos det kungl. förslaget och jag är förvissad om att i denna kammare icke finnas många, om ens någon, vilken icke skulle vilja underkasta sig såväl kontrollbestämmelser, restriktioner, om man därigenom kan underlätta kampen mot alkoholbegäret hos våra mera karaktärs- svaga samhällsmedlemmar.

Efter det storstilade och uttömmande anförande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet höll, skall jag icke längre uppehålla denna debatt, utan jag inskränker mig, herr talman, till att med stöd av de skäl, jag under förmiddagen hade tillfälle anförä, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna första punkt.

Herr Östberg, Johan: Den siste ärade talaren framhöll, att jag skulle ha funnit de i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna restriktionerna alltför stränga. Så allmänt har jag dock icke uttalat mig. Jag framhöll, att det var beträffande *maldryckerna* som dessa restriktioner äro för stränga.

Herr Karlsson, bevillningsutskottets ärade ordförande, gjorde gällande att jag var oförbätterlig, då jag fann det hårt att en person icke skulle kunna få ett glas öl på ett utskänkningsställe före klockan 9 på morgonen. Men det finns personer, som börja sitt arbete klockan 5 och äta frukost klockan 8, och om lagstiftningen då vill förbjuda dem att dricka ett glas öl, så tror jag icke, att detta är absolut nödigt i nykterhetens intresse.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uppehöll sig huvudsakligen vid de från nykterhetsvännernas sida framkomna kraven i vad dessa gått längre än Kungl. Maj:ts förslag. Men han framförde också några erinringar mot de betänkligheter,

som jag tillåtit mig att här framlägga. Han framhöll sålunda, att bryggeriindustriens fortbestånd läge honom lika väl som den siste ärade talaren om hjärtat, men att han funnit, att Kungl. Maj:ts förslag om att lämna maltdrycker intill 3·6 volymprocents alkoholhalt fria skulle bereda ersättning för bryggerierna. Längre fram i sitt anförande framhöll han, dock, säkerligen riktigt, att man aldrig kunde komma upp ens till 3·6 procent utan måste hålla sig till 3·3 och 3·4 procent.

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Nu är att märka, att den korporation, som väl kan anses representera den svenska bryggerinäringen framför andra, nämligen Svenska bryggeriföreningen, har en helt annan uppfattning. Herr statsrådet hänvisade till att tekniken kan göra vissa underverk. Ja, det är alldeles riktigt på sitt sätt, men här få vi också räkna med allmänhetens smak, och den förändrar man icke så lätt. En ärad talare, herr Hedenlund, framhöll på förmiddagen, att han varit i tillfälle att avsmaka maltdrycker med låg alkoholhalt från Norge och Danmark, vilka drycker han funnit underhålliga. Det är således icke så lätt för industrien att vänja allmänheten vid den nya varan, som man ställer i utsikt, att industrien skulle kunna åstadkomma, men om vilken man i detta ögonblick icke vet någonting.

Det är vidare att märka, att importen av vin och öl lämnas fri enligt Kungl. Maj:ts förslag, och att det är mycket sannolikt, att särskilt i de södra delarna av landet man just kommer att begagna sig av möjligheten till import av öl. På detta sätt kommer den svenska näringen att vara betryckt under en restriktiv lagstiftning, under det en utländsk hantering gynnas.

Jag har redan förut fäst uppmärksamheten på att det beträffande vin föreslagits en lång övergångstid, till år 1939, där det dock är fråga om handel med utländska varor, men maltdryckstillverkningen, som är en inhemsk industri, skall vara ordnad efter de nya förhållandena år 1921. Det är verkligen icke underligt, om de, som driva denna senare näring, giva uttryck åt vissa bekymmer. Då vi leveranter ansett oss böra taga någon hänsyn till dessa, ha vi icke, såsom utskottets ärade ordförande velat göra gällande, ställt oss på en ren avslagsständpunkt, utan vi ha föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t, där vi anhålla, att efter *förnyad utredning* ett lagförslag måtte framläggas beträffande maltdryckerna.

Nu säger vidare herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att det redan nu finnes ett mycket stort material, varigenom man kan bilda sig en mening i denna fråga. Det är mycket möjligt, att så är fallet, men jag tvivlar på att så många riksdagsmän under den korta tid, som vi nu haft på oss, haft tid att sätta sig in i detta rikhaltiga materiel och därur bilda sig en övertygelse.

Jag tror fortfarande, att reservanternas förslag praktiskt sett verkligen innebär ett medlingsförslag, ty man kan icke anse Kungl. Maj:ts förslag ensamt vara ett sådant utan att eliminera bort

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

övriga medlingsförslag. Jag vädjar till dem, som opartiskt undersökt hithörande förhållanden, om icke reservanternas yrkande innebär ett medlingsförslag, som för närvarande kunde utgöra en tillfredsställande lösning. Då jag icke av debatten blivit övertygad om att så ej är förhållandet, ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till § 1 i den form, reservanterna givit den.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Ehuru jag i likhet med bevillningsutskottets ordförande hyser den uppfattningen, att det är ganska ringa utsikt för, att något positivt resultat i denna fråga skall vinnas vid denna riksdag, anser jag mig likväl böra säga några ord, med anledning av vad som framkommit under debatten. Av de inlägg, som gjorts här från reservanterna, har jag fått den uppfattningen, att de ha en ganska ringa kännedom om ölets rusgivande egenskaper och om i vilken grad öl användes som berusningsmedel, speciellt på landsbygden. Ölet är i närvarande stund ur nykterhetssynpunkt en verklig landsplåga på landet. Ölet spelar en betydligt större roll där än för städernas befolkning, och detta är den förnämsta anledningen till att folket ute på landsbygden med sådan styrka kräver större inflytande, då det bestämes, huruvida det skall få förekomma försäljning eller icke inom kommunerna. Särskilt gäller detta de bryggerier, som finnas på landsbygden, vilka som bekant ha rätt att sälja utan särskilt tillstånd. Den kamp, som i detta hänseende föres av landsbygdens befolkning gentemot dessa bryggerier, giver åtminstone mig det bestämda intrycket av, att åtminstone icke alla bryggerier sköta sig så väl, som det särskilt av herr Östbergs anförande tycktes framgå. Jag vill icke bestrida, att bryggerihanteringen i städerna i stort sett handhaves på ett någorlunda tillfredsställande sätt, men de bryggerier, som finnas på landsbygden, skötas icke så, att den omkringboende befolkningen känner sig tillfredsställd med de förhållanden, som där äro rådande. De mest energiska ansträngningar att få bättre förhållanden till stånd stranda i regel på obenägenhet eller oförmåga från Konungens befallningshavandes sida att vidtaga de åtgärder, befolkningen kräver. I nykterhetskommitténs betänkande, del VI, kunna herrarna taga del av massor av exempel på vilka svårigheter landsbygdens befolkning här har att kämpa emot. Jag skall särskilt be att få citera några ord endast ur de handlingar, som där finnas intagna, angående en strid, som Stockholms superfosfataktiebolag har fört för att komma till rätta med ett bryggeri i närheten av dess anläggning Ljunga Verk. Dess direktör, Oskar Carlsson, har gjort åtskilliga framställningar till Konungens befallningshavande för att erhålla försäljningsförbud för detta bryggeri, utan att dock dessa framställningar ha lett till något resultat. Här må ur en inläga anföras vad direktör Carlsson skriver: »Under instämmande uti vår filial Ljunga Verks skrivelse av den 21 oktober 1911, tillåta vi oss ännu en gång vördsamt anhålla, att Konungens befallningshavande behagade utfärda förbud mot minutförsäljning av öl vid Johannis-

bergs bryggeri under återstoden av innevarande år». Därefter fortsätter han, efter att hava uppräknat en del intyg, som lämnats av åtskilliga personer: »Av alla dessa intyg framgår, att den ifrågavarande ölförsäljningen utövar ett synnerligen skadligt och decimerande inflytande på arbetsbefolkningen samt att befintlig polispersonal icke ägt förmåga att göra vägarna trygga för vare sig fotvandrande eller åkande». Dessa upplysningar grunda sig på iakttagelser av personer, som sannerligen icke kunna hänföras till förbudsivrarnas krets. Om man närmare vill taga del av de intyg detta bolag genom sin direktör vidfogat nämnda framställning, vilka undertecknats av arbetschefen, arbetschefsassistenten samt avdelningschefen, så skall man finna, att vi här ha ett fält, där det är åtskilligt att göra, innan man kan anse förhållandena någorlunda tillfredsställande. Att då söka framställa ölet i en så oskyldig dager som åtskilliga talare här gjort i dag, stämmer, så vitt jag kan förstå, illa överens med vad man kan inhämta ur dessa handlingar, som röra påtagliga fakta och icke äro några fantasier, som gripits ur luften.

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Här har vidare talats om de svårigheter, som skulle vara förenade med att lägga ölet under bolag. Vi ha inom nykterhetskommittén haft ingående överläggningar med representanter för systembolag, vilka förklarar sig anse, att bolagen kunna övervinna de svårigheter, som föreligga i detta hänseende, och jag tillmäter dessa upplysningar större betydelse än de yttranden i motsatt riktning, som här ha fällts, då de personer, med vilka vi i kommittén haft dessa överläggningar, säkerligen sitta inne med betydligt större praktisk erfarenhet på ifrågavarande område än de talare, som här yttrat sig i dag. Jag vill i detta hänseende särskilt åberopa mig på direktör Andree i Göteborg, som var en av de första, som började tillämpa individuella restriktioner vid försäljning av rusdrycker. Han förklarade för sin del att det beträffande Göteborg ingalunda skulle vara förenat med några oöverstigligen svårigheter att lösa detta problem, och jag tror mig även veta, att direktören för Aktiebolaget Stockholmssystemet, doktor Bratt, är av den uppfattningen, att det kan realiseras här i Stockholm. Är nu detta fallet i Stockholm och Göteborg, de två största städerna i Sverige, tror jag, att det även skall visa sig möjligt i landets övriga delar. Jag är övertygad om, att om man verkligen vill vinna någonting på detta område, måste man lägga ölförsäljningen under bolag, så att man får till stånd den så att säga mera opartiska förmedlare mellan producent och konsument, som bolagssystemet måste anses utgöra, i det att icke något ekonomiskt intresse är förenat med handhavandet av försäljningen.

I den nu föreliggande paragrafen föreslår utskottet, stött på kommittén, i enlighet med motionärernas yrkande en gräns mellan svagare och starkare maltdrycker vid $2\frac{1}{4}$ volymprocent. Kungl. Maj:t föreslår 3·6 procent, och reservanterna föreslå 3·75 procent. I reservationen finner man icke någon som helst motivering för den föreslagna höjningen av den alkoholgräns, som Kungl. Maj:t

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

föreslagit. Jag har tidigare vid ett tillfälle här uttalat, att jag anser, att även den gräns, Kungl. Maj:ts föreslår, måste betraktas såsom för hög. I varje fall måste man fasthålla vid att det icke går an att släppa dessa alkoholsvagare drycker, som falla under 3-6 procentsgränsen, alldeles fria. På landsbygden skulle därigenom säkerligen i fortsättningen i mycket högre grad än för närvarande dessa ölsorter användas i berusningssyfte. Detta är tydligt för var och en, som känner till förhållandena på landsbygden, och vet, huru det går till i våra industricentra, där arbetarna med den fria tillgång på rusdrycker, som de nu ha, nästan till varje helg taga hem stora sändningar av spritdrycker från något närliggande brännvinsbolag; varje järnvägsstation, kan man säga, är en filial till vederbörande bolag. Detta brännvin konsumeras sedan på lördagskvällen och söndagen, varefter man låter öl tjäna till »eftersläckning» under måndagen, tisdagen och ibland även onsdagen, till förfång för industriidkarna, som gå miste om regelbunden tillgång på arbetskraft, och till skada för individen själv och naturligtvis i mycket högre grad för hans familj. Med sådana förhållanden för ögonen ur det praktiska livet kan man icke rimligtvis, om man verkligen har någon ansvarskänsla, lägga händerna i kors och säga, att det är bra som det är, och endast hänvisa till förnyade utredningar. Det är verkligen enligt min uppfattning nödvändigt, att det göres någonting.

Medan jag nu har ordet, skall jag, herr talman, be att få säga ett par ord med anledning av vad herr finansministern yttrade angående de individuella bestämmelserna enligt nykterhetskommitténs förslag och enligt Kungl. Maj:ts förslag. Finansministern betecknade det som en av de största förtjänsterna i det kungliga förslaget, att dessa individuella restriktioner icke blivit närmare utformade och införda i lagtexten. Han hänvisade till att det viktigaste härvidlag vore de rent personliga egenskaperna hos dem, som handhade försäljningen. Jag medgiver, att detta är riktigt, under förutsättning att man i spetsen för ett systembolag verkligen har personer med ett så levande intresse, som vi ha i ett par bolag — i Stockholm och Göteborg. Jag tror emellertid, att sedan man har nämnt dessa två platser, går det icke att räkna upp så synnerligen många flera bolag i landet, där detta personliga intresse förefinnes och där man realiserar den vackra tanke, som är uttryckt i det kungliga förslaget. Så länge man icke har en överledning för dessa bolags skötsel och förvaltning, som har ett större intresse för denna sak, än vad som har kommit till synes i kontrollstyrelsens yttrande över nykterhetskommitténs betänkande, så kan man icke lita på att det ifrån detta håll skall komma några direktiv, som verkligen innebära någon garanti för att det skall bli mera än en bestämmelse på papperet, vilket onekligen är något för litet. Jag ber i detta hänseende endast få hänvisa till resultatet i en enda stad, Jönköping, som försökt sig på med individuella restriktioner efter mönster från Göteborg, vilket emellertid resulterade i att man sålde mera efter än före

restriktionernas införande. Ett sådant sätt att omsätta de individuella restriktionerna i praktiken är naturligtvis icke tillfredsställande. Under sådana förhållanden är det enligt min uppfattning tryggare, att man har vissa, låt vara något mindre omfattande bestämmelser, men dock någonting infört i själva lagen, som ålägger bolagen vissa skyldigheter, som de icke kunna komma ifrån att följa vid försäljningen. Det är på dessa grunder jag anser det vara en avsevärd förtjänst i utskottets förslag framför Kungl. Maj:ts, att man där har utformat de bestämmelser, som skola vara vägledande för systembolagen, när de skola sälja spirituosa till allmänheten.

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

Jag ber, herr talman, i likhet med bevillningsutskottets ordförande, att få yrka bifall till § 1 enligt bevillningsutskottets förslag.

Herr Ericsson, Aaby: Jag skall endast be att med några ord få angiva de motiv, som bestämma mitt votum i denna fråga. Vad som är avgörande för mig, är den makt, som lägges i systembolagens händer, såväl genom utskottets som Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag. Denna makt över den enskilda individens handlingsfrihet är så stor, att jag icke kan gilla densamma. I utskottets förslag är denna makt mera begränsad, mera detaljerat lagfäst, i Kungl. Maj:ts förslag har den lämnats mera fri, men som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade, har detta skett under förlitande på den kraftiga vilja och det personliga intresse, varmed denna makt skall komma att handhas. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har genom exempel påpekat vådorna av en närmare utförd lagstiftning enligt utskottets förslag. Herr ordföranden i bevillningsutskottet och den sista ärade talaren hava påpekat vådorna av denna makt enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag. För min del nämnde jag nyss, att jag icke kan anse en sådan makt vara lämplig. Här har i dag talats om de hundratusenden, som ha uttalat sig för rent förbud, och om de hundratusenden, som skulle stå bakom utskottets förslag, men man har icke talat om de hundratusenden, som anse, att det ej är lämpligt att bliva underkastade en sådan makt, vilken skulle läggas och redan nu ligger i vissa systembolags händer. På denna grund ber jag, herr talman, att få förena mig med herr Antonssons reservation och yrkar avslag.

Herr Petré: Då friherre Fleming i mitt på förmiddagen fällda yttrande, att det finnes alkoholister, som förtära nästan uteslutande öl, velat inlägga den tolkningen, att det endast skulle vara *tillsammans med starkare rusdrycker* som maldryckerna äro skadliga, måste jag häremot inlägga en gensaga och vill än en gång understryka vad jag med mitt förra yttrande avsåg att klargöra, nämligen att ölet i och för sig, förtärt i större kvantiteter, som många ha för vana, ingalunda är oskadligt. I övrigt vill jag begagna tillfället att särskilt betona, att, om strängare restriktio-

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.

(Forts.)

ner införas beträffande brännvin, så att detta blir mera svåråtkomligt för alkoholisterna, dessa i stället, därest ölhandeln fortfarande förblir lika fri som hittills, komma att förtära öl i desto större mängder och i brist på brännvin med detta underhålla sin kroniska alkoholförgiftning. Jag vågar alltså påstå, att med en lagstiftning, som inskränker sig till strängare restriktivbestämmelser i fråga om de starkare rusdryckerna och härvid icke tager ölet med, uppnås ej den med densamma åsyftade nykterhetseffekten. Fördenskull är Kungl. Maj:ts förslag vida att föredraga framför förstakammarreservanternas. För min del får jag emellertid, herr talman, yrka bifall till § 1 enligt utskottets förslag, såsom varande det radikalaste av de nu föreliggande förslagen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall, herr talman, endast yttra ett par ord. Jag vill i korthet fästa denna kammars uppmärksamhet på att därest man här fattar beslut om att ölet skulle komma att stå under andra försäljningsbestämmelser än de övriga rusdryckerna, så skulle det, såvitt jag förstår, komma att innebära en i alla avseenden ineffektiv lagstiftning. Det skulle komma att medföra en förskjutning i förbrukningen från spritdryckerna till ölet, en förskjutning, som icke skulle motsvaras av någon förbättring i nykterhetstillståndet utan kanske i vissa avseenden tvärtom. Det är väl ändå så, att när på olika håll jämväl den enskilde genom denna lagstiftning får underkasta sig åtskilliga svårigheter, så begär man väl som resultat härav en effektiv lag, som lämnar ett tillfredsställande resultat i nykterhetshänseende. Men om man på sätt som reservanterna föreslå frigiver ölet, kommer den enskilde att få underkasta sig dessa svårigheter utan att man ernår motsvarande resultat, vad det allmänna nykterhetstillståndet beträffar.

Jag skall dessutom be att få peka på en annan synpunkt, nämligen den statsekonomiska. Vi skola väl icke här lagstifta på det sättet, att konsumtionen förskjuter sig ifrån de drycker, av vilka staten i stort sett åtnjuter inkomsterna, till drycker, där i allt väsentligt förtjänsten går till enskilda, då därmed icke någon fördel ur nykterhetssynpunkt ernås. Detta blir, såvitt jag kan se, den givna följderna av en lagstiftning i enlighet med reservanternas förslag. Jag undrar, om det är lämpligt, att just nu denna kammar medverkar till en lagstiftning, som skapar ett sådant ekonomiskt resultat.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets § 1.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf vore framställda följande yrkanden:

1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) att paragrafen skulle avslås; 3:o) att kammaren skulle godkänna 1 § i det författningsförslag, som innefattades i Bil. A till den av friherrarne C. J. Beck-Friis och Fleming m. fl. vid betänkandet

avgivna reservation; och 4:o) att motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets förslag i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förstående huvudvoteringen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till det under 4:o) upptagna yrkandet.

Jämväl om kontrapositionens innehåll begärdes emellertid votering, i anledning varav och sedan till ny proposition i denna votering antagits godkännande av 1 § i nämnda reservanterns ifrågasvarande författningsförslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontrapositionen i huvudvoteringen om 1 § i bevilningsutskottets i betänkande nr 28 punkt 1 a) framställda författningsförslag antager godkännande av motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av 1 § i det författningsförslag, som innefattas i Bil. A till den av friherrarne C. J. Beck-Friis och Fleming m. fl. vid betänkandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 37.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i bevilningsutskottets i betänkande nr 28 punkt 1 a) framställda författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

(Forts.) Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 87.

Överskriften till I kapitlet (allmänna bestämmelser) samt 2—9 och 11 §§.

Herr Hedenlund: Jag anhåller att få yrka avslag på utskottets betänkande i de nu föredragna delarna och bifall till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar.

Herr Karlsson, K. G.: Efter den utgång den föregående voteringen fått anser jag onödigt att besvara kammaren med att vid de olika punkterna göra yrkanden på bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å nu förevarande delar av författningsförslaget annat yrkande ej förekommit, än att motsvarande delar av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Härefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets ifrågavarande förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

10 §.

Herr Hedenlund: Jag tillåter mig yrka avslag på föreliggande paragraf samt bifall till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande paragraf.

På gjord proposition godkändes motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

II kapitlet. (Om partihandel med rusdrycker).

Herr Hedenlund: Med yrkande om avslag å utskottets förslag tillåter jag mig hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar.

På gjord proposition godkändes motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

III kapitlet. (Om rättigheten till detaljhandel med rusdrycker).

*Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Herr Hedenlund: Jag tillåter mig yrka avslag på utskottets förslag, på samma gång jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, med de ändringar, som äro föreslagna i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. framställda reservationen.

På gjord proposition godkändes motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, dock vad detta förslags 20 § beträffade med den ändring, att dels 8 mom. första stycket avfattades så, att som påyrkats i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid betänkandet avgivna reservation, dels ock i paragrafen inrycktes ett moment 10 av den lydelse, som angivits i nämnda reservation.

V kapitlet. (Särskilda föreskrifter om utminuteri av rusdrycker) och VI kapitlet (Öfriga föreskrifter angående detaljhandel med rusdrycker).

Herr Hedenlund: Även vid dessa paragrafer tillåter jag mig yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar, med de ändringar som äro föreslagna i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. framställda reservationen.

Friherre Fleming: Här förekommer i 89 § i utskottets betänkande: »Å tider, då handel med rusdrycker enligt nästföregående § ej är tillåten, vare allt utlämnande av rusdrycker från *detaljhandelsställe* förbjudet». Denna formulering har framkommit på grund av erinringar som gjorts mot nykterhetskommitténs förslag, där det i stället står »*försäljningsställe*». Då det senare uttrycket måste betraktas såsom tillkommet av misstag, och det bör vara *detaljhandelsställe*, skall jag bedja att få yrka, att i stället för »*försäljningsställe*» insättes *detaljhandelsställe*.

Herr Hedenlund: Jag ber att få instämma i det av friherre Fleming framställda yrkandet.

På gjord proposition godkändes motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, med den ändring att dels 32 § 1 mom. tredje stycket avfattades så, som påyrkats i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid betänkandet avgivna reservation, dels ock i 38 § 1 mom. ordet »*försäljningsställe*» utbyttes mot »*detaljhandelsställe*».

VII kapitlet. (Om tillsyn å detaljhandel med rusdrycker och övervakande av nykterhetstillståndet).

Herr Hedenlund: På samma gång jag även vid dessa paragrafer anhåller att få yrka avslag å utskottets hemställan, tillåter jag mig yrka bifall till motsvarande paragrafer i Kungl. Maj:ts förslag.

Författnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

På gjord proposition godkändes motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

VIII kapitlet. (Ansvarsbestämmelser m. m.).

Herr Hedenlund: Även vid dessa paragrafer anhåller jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motsvarande paragrafer i Kungl. Maj:ts förslag.

Motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet blev på gjord proposition godkänd.

IX kapitlet. (Särskilda föreskrifter i avseende å förordningens ikraftträdande m. m.).

Herr Hedenlund: På samma gång jag hemställer om avslag på utskottets hemställan, anhåller jag om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar.

Herr Karlsson, K. G.: Jag vill endast påpeka, att det förekommer ett tryckfel i utskottets förslag. Det står nämligen under 132 § hänvisning till 135 §. Detta skall vara till 131 §. Jag har endast velat anföra detta, därför att vårt yrkande hela tiden gått ut på bifall till utskottets förslag.

På gjord proposition godkändes Kungl. Maj:ts förslag i den del som svarade mot det nu föredragna kapitlet av utskottets förslag.

Återstoden.

På yrkande av herr Hedenlund blev motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet godkänd.

Om ändring i
vissa delar av
förordningen
ang. försälj-
ning av till-
lagade alkoh-
fria drycker
samt svag-
dricka.

b) *Utskottets förslag till förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka.*

Herr Hedenlund: Även i dessa punkter anhåller jag att få yrka avslag på utskottets och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

På gjord proposition blev, i stället för utskottets förslag, Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning av svagt alkoholhaltiga samt tillagade alkoholfria drycker antaget.

Om ändrad
lydelse av 7 §§
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.

c) *Utskottets förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 §§ i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.*

Herr Hedenlund: Jag anhåller att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Om ändrad lydelse av 7 § i förordningen ang. utvidgad näringsfrihet.

Friherre Fleming: I utskottets förslag har inlutit en mening i slutet av 7 § 2 mom., så lydande: »Lag samma vare angående tillverkning och beredning av nu ifrågavarande drycker i härför förut använd byggnad, varest sådan verksamhet nedlagts av annan anledning än reparation och ej återupptagits före ingången av juli månad 1914.» Jag hemställer att denna mening må komma med i Kungl. Maj:ts förslag, så att i sista punkten av 2 mom. skulle tilläggas: *av annan anledning än reparation.*

På gjord proposition blev, i stället för utskottets föreliggande förslag, Kungl. Maj:ts motsvarande förslag antaget med den ändring, att i 7 § mom. 2 näst efter ordet »nedlagts» tillades »av annan anledning än reparation».

d) *Utskottets förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.*

Om ändrad lydelse av 13 § i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Friherre Fleming: Jag ber att även i avseende på 13 § i det nu föredragna lagförslaget få göra samma yrkande som nyss, eller att i 13 § 1 mom. må införas orden: *av annan anledning än reparation.*

På gjord proposition blev, i stället för utskottets föreliggande förslag, Kungl. Maj:ts motsvarande förslag antaget med den ändring, att näst efter ordet »nedlagts» i 13 § 1 mom. tillades »av annan anledning än reparation».

e) *Utskottets förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.*

Om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen ang. tillverkning av brännvin.

Friherre Fleming: Jag ber att få yrka, att i 1 § 4 mom. i Kungl. Maj:ts förslag må göras samma tillägg som nyss nämligen av orden: *av annan anledning än reparation.*

På gjord proposition blev, i stället för utskottets föreliggande förslag, Kungl. Maj:ts motsvarande förslag antaget med den ändring, att näst efter ordet »nedlagts» i 1 § 4 mom. tillades »av annan anledning än reparation».

f) *Utskottets förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.*

Om ändrad lydelse av 1 § i förordningen ang. statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Herr Hedenlund: Jag anhåller att få yrka avslag på denna utskottets hemställan.

Om ändrad
lydelse av 1 §
i förordningen
ang. stats-
verkets fond
av rusdrycks-
medel.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på antagande av utskottets föreliggande förslag samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å författningsförslagen.

Punkten 2.

Herr Hedenlund: Med yrkande om avslag å utskottets hemställan anhåller jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 258 i motsvarande delar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls Kungl. Maj:ts proposition nr 258.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 22 och 24 innevarande augusti bordlagda betänkanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående stämpelavgiften samt i ämnet väckta motioner,

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ samt 6 kap. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 6—10 §§ i förordningen den 20 april 1906 angående en särskild stämpelavgift för försäljning av punsch, arrak och rom,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning, innefattande förbud mot uppförande utöver viss höjd av hus, avsedda att uthyras till bostäder biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 22 och 24 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse om förbud mot nattarbete av män i vissa fall m. m., dels ock utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och hembagerier.

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

Till lagutskottet hade hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 134, däri herrar *Carl Lindhagen*, *Hjalmar Branting*, *Herm. Lindqvist* i Stockholm, *F. W. Thorsson*, *Nils Persson* i Malmö, *Viktor Larsson* i Västerås och *Bernh. Eriksson* i Grängesberg, friherre *E. Palmstierna*, samt herrar *Värner Rydén* och *Rickard Sandler* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla,

1) att initiativ från svensk sida måtte tagas till internationell överenskommelse om lagstadgat förbud även mot mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden, där det ej måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse;

2) att ärendet oavsett detta måtte i erforderliga delar ofördörligen beredas för Sveriges vidkommande samt förslag framläggas till lagstifning som utaf avvaktan på och oberoende av internationell konvention kunde vara av förhållandena påkallad.

Till gemensam behandling med omförmälda motion hade lagutskottet förehäft två inom båda kamrarna väckta, lika lydande motioner, nr 29 i första kammaren av herr *Alfred Petré*n, samt nr 59 i andra kammaren av herrar *Lars Borggren*, *Värner Rydén*, *Gust. Nilsson* i Kistianstad, *Ernst Söderberg* i Stockholm, *F. W. Thorsson* och *J. Persson* i Västervik, uti vilka motioner hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte undersöka i vad mån en reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier för såväl kvinnor som för män kunde anses vara av förhållandena påkallad samt för riksdagen framlägga det lagförslag i ämnet, vartill undersökningen kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, i anledning av herr Lindhagens m. fl. förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville

1) låta verkställa en allsidig undersökning i vilken omfattning och under vilka förhållanden nattarbete för män inom industrien och angränsande arbetsområden för närvarande i riket förekomme;

2) därest av nämnda utredning skulle framgå, att det beträffande vissa arbetsområden vore önskvärt samt eljest möjligt och lämpligt att, oberoende av internationell konvention, för vårt land införa lagbestämmelser, avseende reglering av nattarbetet, därom för riksdagen framlägga förslag; samt

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.

(Forts.)

3) beträffande arbetsområden, inom vilka en reglering av nattarbetet icke ansåges kunna äga rum annorledes än på grundval av en internationell överenskommelse, taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning från svensk sida vid lämplig tidpunkt borde tagas initiativ till en dylik överenskommelse i syfte att jämväl för sistberörda arbetsområden normerande bestämmelser rörande nattarbetet måtte kunna åvägbringas;

B) att de av herrar Petrén samt Borggren m. fl. i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Beträffande utskottets hemställan under B) hade reservationer avgivits av

1:o herrar *Lindhagen* och *Borg*, vilka anförde:

»Då vi ansett att den av herrar Petrén och Borggren m. fl. gjorda framställningen ej bör uppehållas av den under punkt A) gjorde vidlyftigare framställningen hemställa vi:

att de av herrar Petrén och Borggren m. fl. väckta motionerna måtte av riksdagen bifallas;»

2:o herr *Trana*, greve *Lagerbjelke* samt herrar *Johansson* i *Valared* och *Knut Larsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågakvarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

3:o herrar *Gezelius* och *Holmdahl*, vilka dock ej framlagt sin mening.

Greve Lagerbjelke: Då kammaren i denna tämligen sena aftonstund går att behandla frågan om männens nattarbete, ber jag till en början, enär väl en eventuell utredning skulle komma att omhändervhas av socialstyrelsen, att få erinra därom, att hos denna styrelsen för närvarande till utförande föreligga ett stort antal utredningar i sociala frågor. *Större* sådana äro: undersökning angående sjömansyrket, vidare levnadskostnadsundersökning, vidare undersökning angående skogs- och flottningsarbetare, vidare undersökning angående arbetsförhållandena å vissa större arbetsplatser, vidare bostadsundersökningen, utgörande dels bostadsräkningar dels undersökning angående byggnadsverksamheten samt angående allmännyttig bostadsproduktion och slutligen bostadsbeskrivningar, vidare undersökning angående arbetstiden för frisørsalonger och badanstalter, vidare undersökning angående arbetstid och arbetsförhållanden för personalen å restauranter, kaféer och dylikt, vidare undersökning angående söndagsvilan och slutligen undersökning angående förekomsten av hemindustriellt arbete samt rörande hemarbetarnas ekonomiska och sociala förhållanden. Följande *smärre* statistiska undersökningar pågå även: undersökning rörande de hygieniska förhållandena inom cellulosaindustrien, undersökning angående hamn- och stuveriarbetarnas löneförhållanden, och undersökning angående orsakerna till olycksfall i arbete.

Slutligen pågå utvidgade och snabbare undersökningar rörande livsmedelspriserna, ställningen på arbetsmarknaden o. s. v. för livsmedels- och arbetslöshetkommissionernas räkning.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att erinra om, att socialstyrelsens under senare åren företagna undersökningar blivit allt vidlyftigare. De förefalla så detaljerade, att de måste anses gå över vad ändamålet kräver.

Utarbetandet av de utredningar, jag nu omnämnt, utgöra uppenbarligen en högst betydlig arbetsbörda för socialstyrelsen under de närmaste åren, även om en hel del av utredningarna redan ha till avsevärd del fortskridit ganska långt. Arbetsbördan är emellertid så stor, att det måste anses, att endast särskilda omständigheter kunna motivera nya utredningar. Jag vill även i detta avseende erinra, att när civilministern under förra året remitterade en del av dessa utredningar till socialstyrelsen, från honom förekom ett uttalande i pressen, att det nu måste tills vidare vara nog med nya utredningars överlämnande till socialstyrelsen.

Även anser jag, att man måste beakta de stora kostnader, som äro förenade med dessa utredningar. Jag har förskaffat mig en förteckning angående de till socialstyrelsen beviljade anslag utöver stat under åren 1913—14 ävensom å sådana före den 1 januari 1913 till kommerskollegium beviljade anslag av enhanda natur, vilka jämlikt kungl. brevet den 24 januari 1913 överlämnats till socialstyrelsen. Dessa anslag äro: anvisade under år 1911: tryckningsanslag åt sjukkassebyrån 10,000 kronor, till arbetsstatistiska undersökningar 50,775 kronor, till undersökning av lantarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden 12,500 kronor, till den offentliga arbetsförmedlingen 7,800 kronor; anvisade år 1912: till statistiska arbetslöshetsundersökningar 8,400 kronor, till arbetslöshetsräkningen 3,800 kronor, till utredning av olycksfallens fördelning efter orsaker 3,000 kronor, till undersökning av mindre bemedlade klassers bostadsförhållanden 4,000 kronor, till undersökning angående värnpliktiges yrkesfördelning 4,500 kronor, till undersökningen rörande hemindustriellt arbete 9,000 kronor; anvisade år 1913: till undersökning angående skogsarbetarnas ställning och levnadsförhållanden 11,000 kronor, för alderdoms- och invaliditetsförsäkringskommitténs arbeten 6,500 kronor, till levnadskostnadsundersökningen 4,000 kronor, till undersökningen rörande mindre bemedlade klassers bostadsförhållanden 9,300 kronor, till utredningen angående hemindustriellt arbete 3,800 kronor och slutligen till utredningen angående mindre bemedlade klassers bostadsförhållanden 19,000 kronor. Då har jag ändå icke uppräknat en hel del mindre anslag. Förutom dylika anslag, som gått till socialstyrelsen, måste man även beakta en del anslag, som utgått till bestridande av kostnader för kommittéer och sakkunniga, vilka dessa år haft uppdrag att utreda sociala förhållanden. Jag har icke förskaffat mig en fullständig statistik därtinnan men vill dock upplysa, att under år 1913 utbetalats: till alderdoms- och invaliditetsförsäkringskom-

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)*

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

mittén 46,685 kronor, till emigrationsutredningen 8,391 kronor samt till sakkunniga för utredning rörande de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden 42,155 kronor; och då har ändå, såsom jag förut nämnt, för sistnämnda utredning inom socialstyrelsen utbetalats, år 1912 4,000 kronor samt år 1913 i tvenne poster 9,300 och 19,000 kronor.

Beträffande själva saken vill jag erinra, att det föreligger dels en mera vidsträckt motion angående nattarbete i allmänhet, dels en i båda kamrarna väckt motion som inskränker sig till begäran om utredning angående nattarbetet i bagerier, konditorier och s. k. hembagerier.

Utskottet utgår i motiveringen för sin hemställan om åtgärder från folkhälsans synpunkt och anser, såsom det i utlåtandet säges, att nattarbetet medför en så skadlig inverkan på hälsan och förekommer i sådan utsträckning, att en allvarlig fara föreligger för släktets utveckling. På grund därav anser utskottet en normerande lagstiftning önskvärd, och denna måste enligt utskottet utgå från en undersökning av de förhållanden, under vilka nattarbete i industrier och yrken i vårt land förekommer. Beträffande de industrier och yrken, som alls icke eller endast i ringa mån beröras av den internationella konkurrensen, anser utskottet en reglering kunna genomföras för vårt land utan hänsyn till motsvarande förhållanden i utlandet. Vad åter angår andra industrier och yrken, anser utskottet, att på grund av deras beroende av den allmänna världsproduktionen hänsyn måste tagas till den internationella konkurrensen. Åtgärder böra därför enligt utskottet vidtagas för att få till stånd en internationell lagstiftning i ämnet.

Mot denna utskottets utgångspunkt har jag den erinran att göra, att utskottet enligt min mening synes hava i hög grad överdrivit. Någon allvarlig fara för släktets utveckling kan jag icke anse föreligga. I detta avseende erinrar jag om den lag, riksdagen år 1909 antog om förbud mot nattarbete för kvinnor. Då ansågs en fara för släktets utveckling föreligga. På detta motiv beslöto båda kamrarna en lag med förbud mot nattarbete för kvinnor. Föreligger verkligen nu en allvarlig fara för släktets utveckling till följd av männens nattarbete? Föreläge en sådan, skulle utan tvivel frågan ligga på helt annat sätt både här och i utlandet. Jag kan icke anse, att de former av nattarbete, som här i landet förekomma äro så farliga, som utskottet tyckes finna, icke heller att omfattningen av detta nattarbete är så stor, som utskottet förmenar. Även erinrar jag om, att enligt såväl utskottets som motionärernas mening en tendens att minska nattarbetet i landet förefinnes.

Då jag emellertid instämmer med utskottet uti önskvärdheten utav nattarbetets inskränkande i möjligaste mån, är det sålunda mindre ur folkhälsans synpunkt än av sociala och etiska skäl. Givet är, att allt arbete lämpligast utföres på dagen och icke på natten, och genom nattarbete förstöres hemlivet i avsevärd grad inom arbetarnas familjer.

Med denna min utgångspunkt till frågan anser jag givetvis den av utskottet förordade undersökningen angående nattarbetets förekomst i vårt land vara av stort intresse. Jag finner dock den samma för närvarande icke vara av sådant gagn, att man därmed bör belasta den, såsom förut visats, mycket betungade socialstyrelsen. Jag kan nämligen icke instämma med utskottet däri, att nattarbetet för närvarande i ganska avsevärd omfattning förekommer inom industrier och yrken, som alls icke eller endast i ringa mån beröras av den internationella konkurrensen. Jag anser tvärtom, att, fränsett de yrken, som sammanhånga med allmän välfärd, där nattarbete väl fortfarande icke kan undvikas, sådant arbete för närvarande förekommer endast i ytterst få yrken; och skall jag sedermera återkomma till dessa.

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)*

Enligt min mening förekommer nattarbete huvudsakligen endast inom de industrier och yrken, som äro beroende av den allmänna världsproduktionen, och där sålunda, även enligt utskottets uppfattning, internationell lagstiftning erfordras, för att nattarbete må kunna förhindras eller inskränkas jämväl hos oss. Det lär dock få anses som en fullkomlig utopi att inom en närmare framtid få en sådan allmän lagstiftning till stånd, och initiativ därutinnan från svensk sida kan nog med visshet förväntas bliva utan resultat. I detta sammanhang erinrar jag om nuvarande världspolitiska förhållanden; de bidraga säkerligen i sin mån att hindra ingående av nya internationella överenskommelser. Man kan tänka sig, huru stor utsikten bör vara att få till stånd en representation för de större industriländerna Tyskland, Frankrike och England för överläggningar om inskränkning i nattarbetet för män. Man får nog tills vidare vara nöjd, om icke den redan beträdda vägen med partiella reformer blir alltför svårframkomlig. Jag erinrar om, att på denna väg, de partiella reformernas, mycket redan blivit gjort. År 1912 hölls sålunda ett sammanträde i Zürich av den internationella föreningen för åstadkommande av arbetarskydd. Där fattades en hel del beslut och gjordes en hel del uttalanden. Jag vill i sådant avseende erinra om följande när fattade beslut och uttalanden. Så uttalades, att för skiftarbetare i masugnar och järnhyttor samt stål- och valsverk 8-timmars skiftet vore nödvändigt och genomförbart. Föreningens byrå uppmanades anmoda schweiziska förbundsrådet att snarast möjligt inkalla en internationell konferens för avvägbringande av överenskommelse i antytt syfte. Undersökningarna rörande förhållandena inom glasindustrien vore tillräckligt framskridna, för att en internationell konvention angående en arbetstid av i genomsnitt 56 veckotimmar med en oavbruten vilotid av 24 timmar skulle kunna påfordras. Föreningens byrå anmodades välja den härför lämpligaste tidpunkten. Vidare, i fråga om övriga industrier, däribland pappers-, trämasse- och den kemiska industrien, borde undersökningarna rörande möjligheten av genomförandet av 8-timmars skift eller en motsvarande veckoarbetstid fortsättas.

Om nu min förenämnda uppfattning är riktig, och jag vågar

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

påstå, att den så är, förfaller även det huvudsakliga skälet för den av utskottet förordade allmänna utredningen. Jag vill dock gärna medgiva, att härav icke följer, det en utredning icke kunde böra ske rörande de yrken, som ej beröras av den internationella konkurrensen. Dessa yrken inskränka sig emellertid, enligt min mening, här i landet till allenast två, dels tryckeriindustrien och dels det i förevarande motioner berörda bageriyrket.

Beträffande tryckeriyrket förekommer nattarbete, kan man säga, endast för att vi skola få våra morgontidningar, och är nog tiden icke mogen för att avskaffa dessa. Jag anser mig således kunna bortse från tryckeriyrket.

Återstår bageriyrket. Beträffande detta är nattarbete redan uteslutet vid samtliga spisbrödsbagerier i riket. Detsamma är även fallet vid åtskilliga andra bagerier i en del städer här i riket, och vid uppgörande av kollektiva avtal mellan arbetsgivare och arbetare inom detta fack arbetas från arbetarsidan ständigt i denna riktning. Jag kan dock, oaktat detta, icke anse, att en utredning vore annat än önskvärd. Förutom de övervägande sociala och etiska skäl, jag förut berört, finnes här, enligt min mening, även ett hygieniskt skäl, som har sitt värde ur konsumenternas synpunkt; det är ju givet, att det vid nattarbete är svårt att tillse, att de hygieniska kraven bliva vederbörligen tillgodosedda.

Jag har i detta ämne meddelat mig med chefen för socialstyrelsen. Han sade till en början, att han för sin del funne en utredning angående nattarbete i allmänhet ligga inom ramen av de utredningar, det åligger socialstyrelsen, enligt dess instruktion, att utan vidare föranstalta, och en sådan utredning skulle, enligt hans utsago, komma att, förr eller senare, utan initiativ från riksdagens sida, av socialstyrelsen utföras. Han tillade även, att han för sin del funne en allmän internationell lagstiftning på detta område tillhöra, som han yttrade, »de fromma önskingarnas område». Han funne tillika, att ett initiativ från svensk sida i sådant avseende skulle vara utan något som helst gagn. Han hade emellertid, framhöll han, ett alldeles speciellt intresse för en utredning rörande bageriarbetarne och en sådan utredning skulle, efter den upplysning han lämnade, komma att av socialstyrelsen utan något initiativ från annat håll utföras, så snart möjligheterna det medgäve. Något *periculum in mora* kan jag ej anse föreligga. Jag vill i sådant avseende erinra om, att, oaktat socialstyrelsen ju redan förut har en ganska tung arbetsbörd av utredningar, arbetet på en del av dessa likväl fortskridit ganska långt. Jag vill vidare erinra om, att socialstyrelsen, oaktat sin arbetsbörd, på eget initiativ har företagit en del utredningar. Så har socialstyrelsen företagit den av mig omförmälda utredningen rörande cellulosaindustrien.

Med den utgångspunkt, utskottet har i sin motivering, eller den hälsofara, som anses föreligga, vill jag även erinra om, att det föreligger en utredning just angående bageriarbetarnas förhållanden, även om man kan säga, att denna utredning ligger så långt till-

baka i tiden, att en ny utredning kan vara väl motiverad. Berörda utredning företogs genom det allmännas försorg, ursprungligen på grund av en motion, som Adolf Hedin väckte i andra kammaren på 1890-talet angående utredning just beträffande förhållandena inom bageriyrket. Resultatet av denna utredning offentliggjordes år 1899, och av detsamma framgår, att, om de undersökta bageriarbetarna tagas tillsammans, 90.1 % förklarar sig njuta av ett gott hälsotillstånd, 7.1 % av ett någorlunda gott, och endast 2.8 % ha klagat över ett klent eller dåligt hälsotillstånd. Detta är ett resultat, som, om man jämför det med hälsotillståndet inom andra arbetarkategorier, kan kallas mycket gott. Till samma resultat har man kommit vid andra undersökningar, som företagits bland annat av tuberkuloskommittén; likaledes vid sjuklighetsundersökningar inom andra arbetargrupper. Även i utlandet ha de undersökningar, som företagits angående bageriarbetarnas hälsotillstånd, givit enahanda resultat, och det är då att märka, att de resultat, som angivas i dessa utredningar, framkommit på en tidpunkt, då nattarbete inom bageriyrket varit vida mera förekommande än nu.

Det synes sålunda av verkställda undersökningar, som ej ligga alltför långt tillbaka i tiden framgå att hälsotillståndet just bland bageriarbetarna är bättre än i de flesta andra yrken. Jag får sålunda, herr talman, på grund härav och på grund av de skäl jag förut anfört, yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen och sålunda yrka avslag såväl på utskottets hemställan som på de i ämnet väckta motionerna.

Herr Alexanderson: Vid åhörandet, herr talman, av greve Lagerbjelkes anförande kunde jag ej undgå erinra mig det gamla ordet om »stapperhetsprov värda en bättre sak». Det kunde förefalla av det sätt, varpå han lagt sitt anförande, och det stora arbete, han nedlagt på att nedgöra utskottets utlåtande, som om intet legat honom varmare om hjärtat än att industriarbetarnas nattarbete icke finge förminskas. Jag vet, att så icke förhåller sig, men jag tycker ändå, att han kunnat använda litet mindre grovt artilleri mot ett utlåtande, som utmynnar i en kläm sådan som den föreliggande, och särskilt då man vet hur detta utlåtande kommit till stand.

Det är ju så, att de olika politiska åskådningarnas företrädare här äro mycket starkt delade. På sina håll hoppas, tror och kräver man, att nattarbetet skall i mycket stor utsträckning omedelbart avskrivras; och de huvudmotioner, som ha legat till grund för lagutskottets utlåtande, som föranlett detsamma, fordra ju också dels att initiativ omedelbart skall tagas till en internationell överenskommelse rörande denna sak, dels ock att lagstiftning i ämnet omedelbart skall framläggas. Utskottsutlåtandet utgör nu, som man lätt ser, om man jämför de närvarandes namn med reservationernas, en kompromiss mellan medlemmar såväl av högerpartiet från andra kammaren, som av vänsterpartierna, om en medelväg,

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)*

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

på vilken man hade hoppats att få riksdagen med sig och som giver uttryck åt erkännandet, att man här visserligen möter mycket stora svårigheter av olika art — och det är utan tvivel så, att man får giva sig högst väsentligt till tåls även på områden, där motionärerna tänkt sig, att man skulle kunna fortskrida ganska raskt — men att, å andra sidan, det måste vara till nytta, att man på detta för folkhygienens så viktiga område ändå får någon klarhet om hur de faktiska förhållandena verkligen te sig, att denna sida av saken blir, ju förr dess hellre, ordentligt utredd, så att man sedan har en fast utgångspunkt, efter vilken man kan rätta sig. Utskottet har ju därför också delat upp sin kläm i olika moment, då det begäres för *det första* den allsidiga undersökningen, i vilken omfattning och under vilka förhållanden nattarbete för män inom industrien och angränsande arbetsområden för närvarande i riket förekommer, och för *det andra* att man skall se till, i vad mån detta äger rum på områden, där hänsyn till den internationella konkurrensen ej spela in, och i vad mån på detta område det är önskvärt och möjligt att göra inskränkningar. Slutligen har utskottet för *det tredje* beträffande det ifrågasatta internationella initiativet ingalunda ifrågasatt, att riksdagen skulle uttala sig för att Sverige omedelbart skulle taga initiativ på detta område, utan riksdagen skulle endast begära, att Kungl. Maj:t skulle taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning *vid någon lämplig tidpunkt* från svenska statens sida initiativ kunde tagas i detta hänseende. Denna lämpliga tidpunkt kunde, föreställer jag mig, bero, bland annat, på att initiativ vore ifrågasatt från deltagare även från andra länder i de internationella arbetarkonferenserna. Ett initiativ, som kunde synas resultatlöst och mindre väl anbragt, om det togs från svensk sida ensamt, kunde kanske, om vi gemensamt med andra stater skulle lägga vårt lilla ord med i vågskålen, få någon betydelse. Att vi just nu, under nuvarande europeiska förhållanden, skulle taga detta initiativ, därom innehåller, fastän greve Lagerbjelke synes vilja insinuera det, utskottets utlåtande icke ett ord. Det är ju emellertid bekant, att efter föregående europeiska sammandrabbningar det icke dröjt så länge, förrän behovet av solidaritet på den fredliga samfärdselns område åter gjort sig ovillkorligt gällande.

Greve Lagerbjelke ville bestrida, att det ur folkhygienens synpunkt kunde äga någon betydelse, att för närvarande omkring 50,000 män äro sysselsatta med nattarbete, men han ville icke neka till att det ur sociala och etiska synpunkter hade sin betydelse; bland annat påpekade han, att det för familjelivet hade en sådan betydelse. Detta lär väl emellertid nära sammanhänga med folkhygienens, ty så framt det unga släktet skall uppväxa under gynnsamma hygieniska betingelser, fordras nog, bland annat, att det växer upp inom ramen och under skyddet av ett verkligt familjeliv, annars kommer nog hygienens på ena eller andra sättet till korta. Man lär icke kunna så helt skilja på de tre synpunkterna.

Dessutom kan det omöjligen förnekas — och det kommer nog att uttalas från håll, där man äger mera kompetens än jag att bedöma denna sak — att en fortsatt verksamhet är igenom om natten i stället för om dagen såsom i hög grad stridande mot naturen är undergrävande för hälsan. Det förefaller mig som om greve Lagerbjelke försökte bevisa något omöjligt, då han ville bestrida ett så klart faktum.

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)*

Jag skall icke vid denna sena timme närmare utveckla de skäl, som finnas angivna här i utskottsutlåtandet, utan ber slutligen endast att ånyo få betona, hur moderat detta utskottets utlåtande i själva verket är, hur försiktigt avvägt det är, tillkommet, som sagt, genom medverkan från medlemmar av olika meningsgrupper. Såsom utskottet här har angivit, vill man närmast blott vinna den nödvändiga utgångspunkten för att verkligen kunna bedöma fakta i denna invecklade och svårlösta fråga och man vill sedan, att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet fäst på de möjligheter som erbjuda sig att taga initiativ till att hjälpa vad som här hjälpas kan.

Jag hörde greve Lagerbjelke förskräckas inför de kostnadssiffror, som de hittills gjorda utredningarna om våra sociala förhållanden ha medfört, men jag kan icke neka till, att denna passus i hans anförande för mig var den minst sympatiska. Inte äro väl ändå de summor, som offrats på att undersöka, hur de arbetande lagren av det svenska folket verkligen ha det, hur de bo, hur det är ställt med dem i deras arbetsförhållanden o. s. v., icke äro de så svindlande, att de icke utomordentligt väl böra giva ränta och återbetalning av det utlagda kapitalet i form av vinsten utav ett under lyckligare, mera hygieniska och socialt bättre förhållanden levande folk.

Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré: Herr talman, mina herrar! I likhet med vad som skedde vid fjolårets riksdag har frågan om reglering av nattarbetet inom bageriyrket även nu blivit på ett olyckligt sätt hopkopplad med den av herr Lindhagen m. fl. väckta motionen angående reglering av nattarbetet i allmänhet.

Utskottet har nu med anledning av denna sistnämnda motion tillstyrkt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran bl. a. om en allsidig undersökning angående nattarbetets förekomst inom industriella och andra arbetsområden med framläggandet av förslag, avseende reglering av nattarbetet inom de områden, där detta kan ske oberoende av internationell konvention. Vid sådant förhållande har utskottet hemställt, att härmed skulle anses besvarad de av herr Borggren i andra kammaren och undertecknad väckta motionerna om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande reglering av nattarbete inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier. Att icke någon särskild hemställan ansetts nödig i anledning av våra motioner har motiverats därmed, att, då bageriyrket tvivelsutan tillhör de yrken, som minst beröras av

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.

(Forts.)

konkurrensen med utlandet, detta yrke, *i händelse av bifall till utskottets under punkt A gjorda hemställan om allmän utredning rörande nattarbete*, närmast torde bli föremål för en sådan utredning med ty åtföljande förslag rörande reglering av arbetstiden inom yrket.

Huruvida kravet på utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bageriyrket skall bifallas, blir sålunda med utskottets ståndpunkt beroende på, om den vidlyftigare utredningen angående förekomsten av nattarbete överhuvudtaget blir av riksdagen begärd. Till denna ståndpunkt kan jag emellertid för min del icke ansluta mig, då i händelse av avslag på utskottets hemställan i dess första punkt, som rör herr Lindhagens nämnda motion, begäran om reglering av nattarbetet inom bageriyrket därmed också skulle vara avslagen, men jag icke kan finna, att ett sådant samband med nödvändighet är betingat av förhållandena. Ty under det att det beträffande mången industri och verksamhetsgren gäller att avgöra, huruvida förekomsten av nattarbete kan anses berättigat eller ej, kan, enligt min uppfattning, någon tvekan härutinnan icke råda ifråga om bageriyrket. Jag utgår nämligen ifrån, att det icke är berättigat att kräva nattarbete, där detta icke är oundgängligen nödvändigt. Och nödvändigt kan nattarbete, enligt mitt förmenande, icke sägas vara mer än i de två fall, som också äro framhållna i Lindhagens här ifrågavarande motion, nämligen *där nattarbete påfordras vare sig av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse. Intetdera fallet gäller emellertid om bageriyrket.*

Min ståndpunkt, att nattarbetet bör inskränkas till det minsta möjliga, är grundad på tvenne omständigheter: nattarbetets hälso-skadlighet och den otrevnad det skapar i familjelivet, då familjemedlemmarna hava olika vanor såsom fallet ju *måste* bli, när mannen har sitt arbete förlagt till natten. Då det är i överensstämmelse med naturens ordning att arbeta under den ljusa delen av dygnet och använda natten till vila och sömn, är det ju — såsom den föregående ärade talaren ock betonade — självklart, att en omvänd levnadsordning, med arbetet förlagt till den mörka delen av dygnet, är hälsoskadligt; och gäller detta i all synnerhet, när förhållandena äro sådana, att nödig vila och ro icke kan erhållas på dagen. Men i en arbetarfamilj, vars ekonomiska resurser icke räcka till för större bostad än ett rum och kök, torde detta väl vara hart när omöjligt, i varje fall i mera barnrika familjer eller över huvud taget där barn finnas i huset. Härtill kommer, att nattarbetet, här som i så många andra yrken där det förekommer, i allmänhet är förenat med oskäligt lang arbetstid, uppgående ända till 12 timmar på dygnet. Enligt vad jag inhämtat, förekommer nämligen vid många bagerier här i Stockholm, att arbetet tager sin början kl. 9 på kvällen och räcker till kl. 9 på morgonen. Att hava en så lång arbetstid förlagd till natten och icke kunna få ostörd vila på dagen måste på längden verka nedbrytande på nervsystemet och ruinerande på hälsan. Enligt vad jag av bageriarbetarnes förtroendeman inhämtat, äro också

arbetarne inom detta yrke, där ju nattarbete på de flesta orter i vårt land ännu alltjämt är regel, ofta utslitna redan vid 50 års ålder, varefter de få gå arbetslösa och falla det allmänna till last. Att förekomma ett sådant resultat av oreglerade arbetsförhållanden är ju emellertid givetvis i samhällets intresse.

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)*

Att nattarbetet inom bageriyrket icke är nödvändigt, framgår å andra sidan däraf att det — såsom i motionen också är omnämmt — sedan åtskilliga år genom en särskild bagerilag är förbjudet i flera länder såsom Finland, Norge och Italien. Enligt vad jag inhämtat börjar arbetet i Kristiania i allmänhet vid 4 eller 5-tiden på morgonen och tack vare det framsteg på maskinteknikens område, som även inom detta yrke ägt rum, är brödet då färdigt till utdelning klockan mellan 8 och 9, och därmed synes mig allmänheten kunna vara belåten. I Sverige har ju nattarbete genom överenskommelse med arbetsgivarna blivit avskaffat i några städer och större orter såsom Södertälje, Sundsvall, Trollhättan, Malmberget, Gellivare och Kiruna, och i Vänersborg med flera platser börjar arbetet först klockan 4 på morgonen, och några olägenheter med anledning av en sådan ordning torde icke ha förspors från dessa platser.

Till vad som nu anförts såsom skäl för bifall till den av herr Borggren och mig väckta motionen må ännu en omständighet framhållas. Som bekant är arbete natttid förbjudet för kvinnor genom en särskild lag av år 1909, vilken innebär Sveriges anslutning till Bernkonventionen och den internationella lagstiftningen på området. Denna lag gäller emellertid endast sådana arbetsplatser, där över tio arbeterskor äro anställda. I fråga om alla dessa hembagerier och mindre bagerier, vilkas arbetskraft icke uppgår till detta antal, är därför nattarbetet *icke* förbjudet för kvinnliga arbetare. Sådana användas också, enligt vad jag inhämtat, i mycket stor utsträckning särskilt här i Stockholm, och arbetstiden börjar i allmänhet för dem klockan 9 på kvällen och pågår hela natten. Detta sakförhållande, att inom ifrågavarande yrke en stor mängd kvinnor opåtalat få användas till nattarbete, anser jag vara ett synnerligen viktigt skäl för att lagstiftningen här ingriper reglerande, då det dock av rashygieniska skäl, enligt mitt förmenande, är av än större vikt att kvinnorna skyddas för nattarbete liksom för allt mera hälsofarligt arbete i allmänhet. Det kan också tyckas, som om tiden nu borde vara mogen för genomförandet av en särskild bagerilag, då det nu snart är två artionden sedan kravet härpå först framfördes i svenska riksdagen. Det var nämligen år 1895 som Adolf Hedin väckte en motion med fullständigt utarbetad text till en bagerilag, som bland annat innehöll den bestämmelsen, att arbetstiden icke finge förläggas till natten utan skulle fixeras till tiden mellan klockan 6 f. m. och 6 e. m., med någon jämkning dock för ugnbesättningen. Det dåvarande lagutskottet fann saken så behjärtansvärd, att det tillstyrkte en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan och framläggande av det förslag,

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

vartill utredningen kunde giva anledning. Detta yrkande fick då varma förespråkare även inom denna kammare, trots dess på den tiden så homogena sammansättning, i det att ingen mindre än den gamle dalahövdingen Curry Treffenberg och den för sina humanitära intressen kände Sigfrid Wieselgren hade varmhjärtade anföranden till förmån för detsamma. Nu har det visserligen av den förste ärade talaren här invänts, att sedan den tiden, då Adolf Hedin framförde sin motion och lagutskottet tillstyrkte en skrivelse i frågan, förhållandena blivit i avsevärd grad förbättrade för bageriarbetarne. Ja, det är sant, att åtskilliga av de på den tiden rådande missförhållandena — jag tänker särskilt på de odrägliga bostadsförhållandena inom bagerierna för bageriarbetarne — tack vare organisationerna blivit avhjälpta, men ännu kvarstår det avsevärda missförhållandet, som motionen avser att avskaffa, nämligen *nattarbetet*. Då nu därtill kommer att — som jag redan framhållit — kvinnor i stor utsträckning användas till nattarbete inom detta yrke, synas mig starka skäl tala för att en skrivelse nu beslutas till Kungl. Maj:t i anledning av den av herr Borggren och mig väckta motionen. På grund härav ber jag, herr talman, att nu få yrka avslag på utskottets hemställan under punkten B) och i dess ställe hemställer jag om bifall till den av herr Borggren och mig väckta motionen.

Herr Gezelius: Herr talman! Ett fortsatt, regelbundet nattarbete kan ifrågakomma i en sådan omfattning och under sådana förhållanden, att ett ingripande från statsmakternas sida till reglering av förhållandena på detta område, enligt mitt förmenande, kan vara påkallat. I vad mån så må vara förhållandet i vårt land, har icke av det material som stått till buds, varit möjligt att med säkerhet bedöma; än mindre synes det mig finnas möjlighet att på ett rätt sätt mot varandra avväga å ena sidan de intressen för en sådan reglering, som ur folkhygienens synpunkt måste beaktas och å andra sidan den mångfald av andra hänsyn, vid vilka man måste fästa synnerligt avseende vid en eventuell dylik reglering. Från denna utgångspunkt har jag icke velat motsätta mig den utredning, som utskottet ifrågasatt under punkt A) 1 mom., och jag har därför, herr talman, med min reservation avsett att hemställa om bifall till denna punkt, men jag instämmer däremot i det yrkande, som framställts om avslag av momenten 2 och 3 under punkt A). Jag är fullt ense om att icke tillstyrka, i någon form, ett uttalande, som kunde giva anledning till initiativ från svensk sida i den internationella samfärdseln på ifrågavarande område, och det synes mig först sedan en utredning föreligger, böra tagas under omprövning, huruvida och på vad sätt eventuellt något initiativ från Kungl. Maj:ts sida bör ifrågakomma till reglering av förhållandena i den mån sådant låter sig göra med en rättvis avvägning mellan olika intressen. Jag yrkar således, herr talman, bifall till utskottets hemställan under punkt A) mom. 1 men avslag å mom. 2 och 3 i samma punkt.

Greve Lagerbjelke: Jag är ingen vän av repliker utan anser det i regel vara nog då man sagt sin mening; men med anledning utav vad herr Alexanderson nyss yttrade angående mitt förra anförande anser jag mig skyldig här taga till orda.

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.*

(Forts.)

Herr Alexanderson yttrade att jag skulle varit förskräckt, som han sade, för utgifterna för de sociala utredningarna. Det har jag ingalunda varit; jag har endast sagt att utgifterna böra beaktas, det var de ordalag jag använde och jag hemställer om icke detta är en avsevärd skillnad och en helt annan mening.

Herr Alexanderson yttrade vidare att jag sagt, att hänsyn ej borde fästas vid den folkhygieniska synpunkten. Det har jag aldrig sagt, jag har endast yttrat att utskottet överdrivit, då utskottet förklarat att nattarbete förekommer i sådan omfattning här i landet, att en allvarlig fara föreligger för släktets utveckling. Jag bibehåller fortfarande den uppfattningen, att detta är en stor överdrift.

Jag yttrade vidare att enligt min mening de sociala och etiska skälen för inskränkning uti nattarbetet vore för mig övervägande. Övervägande — över vad? Jo naturligtvis över den folkhygieniska synpunkten, som således enligt min uppfattning här även borde beaktas.

Herr Alexanderson yttrade vidare, om jag uppfattat honom rätt, att jag icke ansett den föreslagna utredningen önskvärd. Jag yttrade tvärtom upprepade gånger, att jag ansåg en utredning av föreliggande ämne önskvärd. Min mening var, som också tydligt framhölls, att föreliggande ämne var väl värt att beaktas och att en utredning borde ske. Men när vi hava ett särskilt ämbetsverk här i landet, socialstyrelsen, som till på köpet har en speciell byrå för arbetarskydd, och då inom ramen för denna socialstyrelsens verksamhet enligt dess instruktion ligger att företaga de utredningar, varom här är fråga, och när vidare styrelsens chef förklarat att han kommer att företaga dessa utredningar och att han har speciellt intresse för just en utredning angående bageriarbetarnas arbetsförhållanden, anser jag, att riksdagen kan vänta, till dess socialstyrelsen finner tiden lämplig att med hänsyn jämväl till övriga arbetsområden företaga den nu ifrågasatta utredningen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Larsson, Knut: Endast några ord. Jag tror att en sådan undersökning trots dess moderata form kan vara ganska farlig ej minst med hänsyn till dess stora räckvidd och jag tror att den går uti en äventyrlig riktning då det gäller förbud för män att arbeta nattetid. Detta skulle från flera håll komma att uppfattas som ett attentat mot industrien, detta förbud mot nattarbete. Visserligen har det sagts, att exportindustrien skulle vara mera gynnad än övriga industrier, men vem vet var denna undersökning slutar, då en del av våra industrier förbjödes nattarbete och inom en annan del nattarbete blir tillåtet. Och vidare kan jag

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

icke finna lämpligt att vårt land med en gryende industri skulle vara det första att taga initiativ på detta område. Då jag anser att frågan har en alltför stor ekonomisk räckvidd och dessutom särskilt är tenderande uti en viss riktning, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Alexanderson: Endast några ord till bemötande av greve Lagerbjelkes anmärkning mot mig.

Jag tror nog att de flesta åhörarna av greve Lagerbjelkes anförande måste ha fått den uppfattningen, att han fäste ett synnerligen stort avseende vid de ekonomiska utgifter, som de hittills verkställda utredningarna krävt; han uppstaplade i det avseendet så mycket siffror och öppehöll sig så utförligt vid denna sida av saken, att även om hans ord blott föll så att den sidan förtjänte allvarligen beaktas, så fick man ändock ett starkt intryck av att den ekonomiska synpunkten var för honom i denna fråga en mycket viktig synpunkt. Likaså tror jag nog, att man icke kan neka till att åhörarna även måste fått den uppfattning att talaren ansåg att ur folkhygienisk synpunkt nattarbetet icke hade någon mera anmärkningsvärd betydelse men väl ur social och etisk. Det är möjligt att jag ej anført orden precis som de yttrades, men jag tror dock att jag träffat den rätta meningen.

Men om jag missförstått honom, har han haft den älskvärdheten att låta det väga jämnt oss emellan genom att i sin tur tillägga mig ett yttrande, som jag icke haft, då han sade att jag yttrat att jag visste att han icke önskade undersökning på detta område. Jag sade i själva verket, att jag visste att greve Lagerbjelke icke hade en sådan vedervilja mot denna undersökning som eljest tycktes framgå av den iver med vilken han bekämpade detta utlåtande; och detta giver nog snarast en motsatt mening. Har jag således missförstått greve Lagerbjelke, har han som sagt i lika måtto missförstått mig, och jag hoppas att det skall få vara kvitt.

Herr Lindley: Den näst siste talaren uttalade sin stora fruktan för undersökningar av det slag, som här är fråga om, ty därav, sade han, skulle industrien skadas. Nu kan man väl knappast tro, att blott och bart en dylik undersökning kan i och för sig tillskynda industrien någon skada, och jag tror icke heller att de eventuella inskränkningar, som skulle kunna komma av en dylik undersökning omsatt i laga former, skulle kunna så mycket skada som talaren tilltrorde densamma. Det är för övrigt samma feluppfattning som även går igen hos såväl utskottet som hos reservanterna, i det de tyckas hava en överdriven fruktan för att den utländska konkurrensen skulle få övertaget, om inskränkning i arbetstiden skulle bli genomförd hos oss. Att detta blott är en överdriven farhåga, det visar bäst den industriella utvecklingen i de länder, som hava en kortare arbetstid; inom parantes ber jag samtidigt få påpeka att längre arbetstid och lägre löner gå van-

ligen hand i hand. Om det skulle betyda ökade produktionsmöjligheter och ökade utvecklingsmöjligheter för de länder, där arbetstiden är längre, skulle därav följa, att dessa länder vore mest framstående i industriellt hänseende. Nå, det är i själva verket raka motsatsen som gör sig gällande. De länder, som äro mest framstående på industriens område, äro de stora länderna England, Tyskland, Belgien, Frankrike och Förenta staterna, men det är just i dessa länder arbetstiden är kortast och lönerna högst. Däremot skola vi finna att i andra länder, där arbetstiden är betydligt längre och där man bedriver nattarbete i stor utsträckning, är man långt efter i industriellt hänseende, såsom förhållandet är i Ryssland, Spanien och Portugal. Alltså kan man icke bevisa denna ogrundade fruktan att det skulle lända till skada för industrien att åstadkomma de inskränkningar, som äro betingade med hänsyn till människors fysiska hälsa och utveckling.

Det är för övrigt ett annat argument som ständigt framförts mot den föreslagna åtgärden. Man säger att staten eller samhället bör icke ingripa här, utan detta bör vara en sak som avklareras parterna emellan. Det skall överlämnas till den frivilliga överenskommelsen. Men vad innebär återigen detta argument? Jo det innebär ett avgörande genom *strid* parterna emellan, enär dessa två olika parter, varom det här är fråga, arbetsgivare och arbetare, hava så diametralt motsatta uppfattningar i dessa frågor; arbetsgivarne i allmänhet tro nämligen att en inskränkning i nattarbetet skulle innebära föra för deras industri, medan arbetarne, å sin sida, på grund av den fysiska överansträngningen samt på grund av den skada som nattarbetet kan åstadkomma kräva dess borttagande. Om det skall överlämnas till dessa två parter att avgöra saken genom överenskommelse, d. v. s. genom strid, innebär detta att det fack av arbetare, som har en mycket stark organisation, därigenom kan genomdriva de förbättringar som de önska, under det att mera svaga fack icke kunna åstadkomma detsamma. Men det innebär återigen att just de industrier, för vilka man här fruktar att de skola lida skada av den utländska konkurrensen, kanske bliva de första som tvingas att gå med på en sådan inskränkning i avseende på nattarbetet, under det att för andra industrier det icke skulle betyda någonting alls, industrier där kvinnor i övervägande antal äro anställda som kanske icke hava förmågan att genomdriva sina villkor utan fortfarande bliva ställda i den olyckliga belägenheten att nödgas arbeta även nattetid. Man har också vid andra tillfällen sagt, att ingenting finnes som mera skadar industrien än strejker, och ligger det någon sanning i detta ord, borde man åtminstone från arbetsgivarhall göra allt vad göras kan genom att undersöka möjligheterna att undkomma alla sådana stridsämnen som kunde vara till skada för industrien. Det är därför jag vill yrka bifall till utskottets utlåtande. Jag vägar icke yrka bifall till herrar Lindhagens och Borgs reservation, därför att jag icke tror att det finns någon möjlighet att få deras yrkande accepterat i denna kammare.

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)

Herr Gullberg: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå herr Knut Larssons fruktan för en utredning på detta område, då han tror, att än dylik utredning skulle föra med sig allmänt förbud mot mäns nattarbete. Men jag kan icke finna att en utredning med nödvändighet skulle medföra detta. Däremot kan utredningen visa, att det finnes arbetare i vårt land, som hava nattarbete månad ut och månad in, och vilka sakna både sabbatshelgd och nattens vila. Det är arbetare vid masugnar och hyttor, som äro upptagna av sitt regelmässiga skiftarbete och de kunna få hålla på därmed ända till 6 å 7 år i en följd. En sådan utredning skulle kunna giva anledning till lagförslag, som begränsade deras arbete så, att det åtminstone bleve någon vila och vederkvickelse även för dem. I anledning härav och på grund av min personliga kännedom om förhållandena vid järnverk och masugnar, anhåller jag, herr talman, att få förena mig med herr Gezelius i hans yrkande.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att göras särskilt beträffande vad utskottet hemställt under A) och sedermera rörande utskottets hemställan under B) av föreliggande utlåtande. I avseende å punkten A) vore yrkat: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Gezelius*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan under A 1) men avslå vad utskottet hemställt under A 2) och 3); samt 3:o) av greve *Lagerbjelke* att kammaren skulle avslå allt vad utskottet under A) hemställt.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositioner på *avslag* å utskottets ifrågavarande hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av herr *Gezelius* framställda yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den som avslår vad lagutskottet hemställt under A) i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan under A 1) men avslås vad utskottet hemställt under A 2) och 3).

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 50.

Vidare yttrade herr talmannen, att i avseende å punkten B) förekommit följande yrkanden: 1:o) att kammaren måtte avslå vad utskottet hemställt under B) och besluta, att de ifrågavarande motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd; samt 2:o) att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla motionerna.

*Ang. förbud
mot nattarbete
av män i vissa
fall m. m.
(Forts.)*

Propositioner gjordes, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt nyssberörda yrkanden, och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på avslag å utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av yrkandet under 2:o) här ovan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad lagutskottet hemställt under B) i utlåtandet nr 29 och vill, att de ifrågavarande motionerna icke skola föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles nämnda motioner.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 27.

Vid förnyad föredragning av första särskilda utskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om uppförande å fast stat av viss vid armén anställd civil personal; samt

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för arméns manskap med fast anställning att åtnjuta dagavlöning vid sjukdom,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 24 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 8, angående herr Molins i Dombäcksmark motion, nr 171,

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 64. 4

om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om förekomsten och olägenheterna av till vissa avsöndrade lägenheter hörande rättigheter att å stamhemmanets mark avverka skog m. m., biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av arbetskrafterna hos socialstyrelsen; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat anslag för befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket.

Justerades ytterligare fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,15 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.
